

Wie is wie?

Korte biografische schetsen van de belangrijkste Twentse regionalisten.

Beerlage - Behrns - Berghege - Bezoen - Blijdenstein - Borghuis - ten Bruggencate - van Buren - Buter - Buursink - van Coeverden - van Deinse - Diemer - Dingeldein - Dijkhuis - Elderink - Engelbertink - Entjes - Finkers - Gigengack - Hagens - Halbertsma - Hattink - van Heek - Heeroma - Heinink - Hottenhuis - E. Jans - J. Jans - Jassies - Jordaan - G. Klaassen - H. Klaassen - Kolenbrander - Kolkman - Kraa - Krikhaar - Kroese - ter Kuile - Lamm - Legtenberg - Löwik - van der Meiden - Meyling - Plegt - Rakers - Röring - Schönfeld Wichers - Sloet tot Olthuys - Snuif - de Thouars - Vaanholt - van de Velde - van der Vliet - G.B. Vloedbeld - G.J.H. Vloedbeld - van Wijngaarden - Wilmink - Wolbert

Onderstaande levensberichtjes geven in kort bestek informatie over de belangrijkste Twentse regionalisten. Ook enkele andere personen die in ons betoog een belangrijke rol speelden, maar bezwaarlijk als Twentse regionalist te boek kunnen staan - bijvoorbeeld omdat de actieradius van hun werkzaamheden niet in de eerste plaats Twente betrof - zijn er in opgenomen. Twentse streekschrijvers zijn alleen opgenomen als ze, naast hun literaire werk, een duidelijke rol hebben gespeeld in het regionalisme, ófwel door hun werk het besef van de regionale cultuur in brede kring hebben verdiept. Het is wel haast onvermijdelijk dat bij de samenstelling van een lijst als deze een arbitrair element binnensluipt. Het is bovendien niet te vermijden dat delen van het onderstaande al te lezen waren in het betoog. Ter wille van een zeker afgerond totaalbeeld zijn deze doublures onoverkomelijk.

BEERLAGE, HENDRIK (HENNIE) (Oldenzaal 1928) zat na de lagere schoolopleiding een tijdje op het klein seminarie, maar ontdekte al spoedig dat het priesterschap niet zijn weg was. Hij vond een werkkring in het onderwijs, eerst het lager onderwijs en later de Pabo in Hengelo. Hij was er leraar Nederlands. In 1976, hij werkte toen aan een opleiding voor kleuterleidsters, publiceerde hij een artikel 'Uien voor siepels verkopen', een onderzoek naar het gebruik van het Twents onder aanstaande kleuterleidsters. Na de Vut werd Beerlage vrijwilliger bij de Twente Akademie. Daar entameerde hij een groter onderzoek onder leraren van basisscholen en de Pabo en studenten van de Pabo. Het verslag daarvan is te lezen in *Twents in Twente* (1991). De resultaten van het onderzoek stelden Beerlage, die zich met betrekking tot het voortbestaan en de ontwikkeling van het Twents tot de koppige optimisten rekende, teleur. Beerlage bewerkte met anderen de woordenverzameling van Dinand Dijkhuis zodat *Taal van Haaksbergen* (1994) kon verschijnen. Momenteel werkt hij aan een bloemlezing uit de Twentse literatuur. Om gezondheidsredenen ondervindt dit project vertraging.

BEHRNS, JOHANNES HENRICUS (1803-1883) werd uit Duitse ouders geboren in Enschede. Hij was de eerste wetenschappelijke onderzoeker van het Twents. Behrns werd onderwijzer en werkte als zodanig te Oldenzaal. In 1828 werd hij benoemd tot lector aan het Atheneum te Franeker. In 1839 verscheen zijn *Over de Twentsche vocalen en klankwijzigingen*. Behrns ontwikkelde zich tot een echte taalgeleerde. *De Vrije Fries* schreef over het "foaroansteande plak dat de oant dan ta amper undersochte Frentsjerter Behrns al sunt 1836 yn de moderne histoaryske taalwittenskip fan syn tiid ynnommen har."¹²⁹⁴ Behrns heeft vele publicaties op zijn naam staan. In de *Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren* van 1837 werkte hij een gedicht van de Duitser Uhland om in het Twents. In 1843 werd Behrns tenge-

¹²⁹⁴

Breuker 1997, 155.

volge van het opheffen van het Atheneum gepensioneerd. Hij legde zich toe op de studie van het Grieks, Latijn, Fries en de Noordse talen. Voorts bewerkte hij de Hoogduitse spraakleer van Heyse (1832, Franeker) en vertaalde hij met anderen *Waldemar de Overwinnaar* uit het Deens (3 dln, 1839-40, Leeuwarden). Behrns schreef in het tijdschrift van het Friesch Genootschap, *De Vrije Fries*, hield voordrachten en verzamelde Friese eigennamen. Naast dat alles beoefende hij nog de wis- en natuurkunde. Hij was van 1843 tot 1845 bibliothecaris van het Atheneum en werd in 1843 leraar aan de Latijnse school, later gymnasium, te Franeker. In 1857 werd hij inspecteur van het lager onderwijs in Friesland. “Behrns was vooral schoolman”, schreef mr. I. Telting.¹²⁹⁵ Hij publiceerde *Schoolverordeningen voor Vriesland* (1847) en was redacteur van het *Jaarboekje voor Onderwijzers* (1851, '52, '53) Behrns was van huis uit katholiek, maar werd later protestant. Hij maakte zich verder verdienstelijk in de orde der vrijmetselaars, waar hij het tot voorzitter der Loge ‘Friese Trouw’ bracht. “Hij was door en door eerlijk”, schrijft Telting, “degelijk, eenvoudig, onbekrompen, enigszins fier van inborst.”

BERGHEGE, HERMAN (1864-1937) was de zoon van ds. J. Berghege die in 1857 vanuit Gapinge op Walcheren als Nederlands Hervormd predikant naar Haaksbergen kwam. Herman heeft zijn jeugd in deze plaats doorgebracht en hij heeft zich het Hoksebergse plat eigen gemaakt. Hij bezocht in Zutphen en Zwolle het gymnasium, daarna werkte hij bij de belastingen in onder andere Winschoten en Hoorn, bij de gemeentesecretarie te Groenlo en op de Landbouwersbank te Almelo. Tot zijn pensionering was hij verder werkzaam te Deventer. Daar overleed hij. Berghege was de eerste die een bundel Twentse gedichten uitgaf: *Uit het land van den Tubant. Maat en rijm in Twentsch dialect* (1903). Merkwaardig was het dat de titel, het motto en het voorwoord in het Nederlands gesteld waren. Dit slechte voorbeeld (men zou er immers uit kunnen concluderen dat voor serieuze overwegingen de streektaal niet geschikt was) zou later ruim navolging krijgen. Maar bij Berghege stelde de inhoud niet teleur: hij was dichter, al was zijn oeuvre beperkt. Het Twents was voertuig van zijn gedachten en hij leverde onder andere maatschappijkritiek. In het woord vooraf liet Berghege zijn bezorgdheid blijken omtrent de toekomst van de Twentse taal en zijn angst en verwachting dat deze geen lang leven meer beschoren zou zijn. Behalve uit dichterlijke ontboezemingen bestond Berghege's oeuvre uit bijdragen aan de *Driemaandelijke Bladen*. In de zevende jaargang (1907) daarvan begon hij de rubriek ‘oet d'n ôlen tied en d'n niejen’ die voornamelijk ging over Haaksbergse volksgebruiken, kinderspelen en dergelijke. Omstreek 1930 is een zestal gedichten van Berghege op muziek gezet door L. de Bij onder de titel ‘Twente zingt’. Maar de tijd was er misschien niet rijp voor. Het experiment sloeg niet aan.¹²⁹⁶

BEZOEN, DR. HERMAN LAMBERTUS, (1908-1953) was een deskundige op het gebied van de taalwetenschap vooral wat betreft de oostelijke dialecten. Bezoen bezocht in zijn geboorteplaats Enschede het Gemeentelijk Lyceum en studeerde vervolgens aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam Nederlandse Letteren. In 1935 slaagde hij voor zijn doctoraal examen. Na leraar te zijn geweest te Deventer, vertrok hij in 1936 naar Java, waar hij verschillende leraarsfuncties vervulde. In de zomervakantie van 1938 promoveerde hij in Leiden tot doctor in de Letteren en wijsbegeerte op *Klank- en vormleer van het dialect der gemeente Enschede*. Daarna keerde hij terug naar zijn werkkring in Nederlands Indië. Met de Japanse bezetting van de Nederlandse kolonie brak ook voor Bezoen een moeilijke tijd aan. Na drie en een half jaar Japanse kampen keerde hij in 1945 naar Nederland terug. Hij kreeg er een baan als leraar in Coevorden en bleef daar als zodanig werkzaam tot 1952. Bezoen bewerkte onder andere de 23^e druk van het *Verklarend Handwoordenboek der Nederlandse taal* (Koenen) en

¹²⁹⁵ Telting 1884, 11-29.

¹²⁹⁶ Vredenberg 1970, 122.

was mederedacteur van de *Driemaandelijke Bladen* na de wederoprichting in 1949, waartoe hij samen met Naarding de stoot had gegeven. De Enschedese taalgeleerde was een van de toen veelbelovende dialectologen en hij stond boven aan de voordrachtslijst voor het profesoraat in de Nedersaksische taal- en letterkunde te Groningen. Tot zijn grote frustratie werd hij voor die post gepasseerd. In 1953 - hij woonde toen net in Amersfoort waar hij een andere baan in het onderwijs had geaccepteerd - kwam hij op tragische wijze om het leven. (Hij reed, in gedachten verzonken, met zijn motorfiets onder de trein. Zijn zoon Arend, die achterop zat overleefde het ongeluk). Bezoen zal op anderen wel eens als een rare 'gozer' zijn overgekomen. Hij gebruikte rustig een stuk touw in plaats van een riem om zijn broek op te houden en schroomde niet in de trein een hele bank liggend in beslag te nemen, een gedragshouding die in die brave jaren nogal uitzonderlijk was. Zijn grote boekenverzameling is kort na zijn dood bij het Nedersaksisch Instituut terechtgekomen. Het andere deel van zijn nalatenschap berust bij het Van Deirse Instituut te Enschede.

BLIJDENSTEIN, BENJAMIN WILLEM (1780-1857) in Enschede geboren als zoon van de 'maire' van die stad. Met zijn vader (een deftig-progressief politicus die ook belangstelling had voor de Twentse taal) en oom richtte hij in 1801 de firma Blijdenstein & Co op. Blijdenstein stamde uit een erudiet geslacht dat onder meer beschikte over een zeer uitgebreide 'boekery'.¹²⁹⁷ In 1809 overnachtte Lodewijk Napoleon in zijn statige huis aan de Eschpoort. Benjamin Willem schreef in 1811 het eerste stuk poëzie in modern Twents, zijn 'Brulf' teled' voor Hendrik ten Cate en Geertruida Blijdenstein. Een gedicht dus ter gelegenheid van een huwelijk in fabrikantenkringen.

BORGHUIS, GERHARDUS ANTONIUS (TOON) (1890-1971) uit Oldenzaal was onderwijzer, musicus en koordirigent. Als jong onderwijzer werd hij tijdelijk ingekwartierd bij meester Bernink (van het museum Natura Docet) in Denekamp. Na zijn benoeming aan een Oldenzaalse school werd Toon Borghuis lid van het St. Plechelmuskoor. Twee jaar later (op de dag waarop de Eerste Wereldoorlog uitbrak) werd hij dirigent van dit koor. Muziek was zijn leven. Al vroeg, tijdens zijn militaire dienstdienst in 1916 in Utrecht (waar hij zondags meezong in het kathedrale koor) en Oosterhout, ontwaakte zijn belangstelling voor de gregoriaanse kerkmuziek die hij later weer aan anderen zou doorgeven. Na zijn dienstdienst keerde Borghuis terug voor de klas. Hij geloofde in volksopvoeding. In zijn vroege jaren trok hij met een draaiorgel door de stad om er een groepje stoutmoedige zangers mee te begeleiden. Het doel van de actie was de algemene volkszang naar een hoger peil te brengen. De grootste faam verwierf hij met zijn kerkkoren die hij naar grote muzikale hoogten stuwde. Toon Borghuis werd een 'bekende Tukker', een gekend en gezien figuur in Oldenzaal en wijde omstreken. Uit de grootse huldgingen bij zijn zestigste en zijn zeventigste verjaardag bleek onder andere zijn grote populariteit. Bij die zeventigste verjaardag kondigde hij aan niet stil te willen zitten. En hij besloot zijn toespraak met een oproep de 'vaan van Twente hoog te houden'.¹²⁹⁸ Want Borghuis was een groot Twenteliefhebber en folklorist. Hij werd dé drijvende kracht achter het doen opleven van het 't leefeluke mirweenterhoorn blaazen'. Zijn bekendheid steeg ver boven zijn onderwijzersstatus uit. Niet voor niets treft men dan ook in het centrum van het 'boeskoolstadje' - bij zijn geliefde St. Plechelmusbasiliek, waarvan hij tweeëntwintig jaar lang het carillon bespeelde - een levensgroot standbeeld van hem (en zijn zoon

¹²⁹⁷ *Handboek voor het Nederlands patriciaat*, 1947.

¹²⁹⁸ TC 1-4-1950.

Karel) aan.¹²⁹⁹ Borghuis dichtte ook. Hij bracht het tot een bescheiden oeuvre van gedichten met een meest religieuze inslag. In 1961 kwam van zijn hand *'n Busken late bleuiers* uit.

BRUGGENCATE, JAN TEN (1871-1952) uit Albergen stamde uit een vooraanstaande Twentse familie. Zijn grootvader was burgemeester van Enschede tijdens het stadsverbranden in 1862, een oom was directeur van de Twentsche Bank. De familie was gelieerd aan de grote textieldynastieën. Op 17-jarige leeftijd begon Ten Bruggencate met zijn medevennoten een steenfabriek nabij Albergen. Toen omstreek 1900 de leemvoorraad was uitgeput begaf hij zich in de houthandel en fruitteelt, maar zijn grote passie lag bij het Twentse verleden. “Ik leef nu eenmaal in de oudheid, het tegenwoordige heeft zozeer geen belangstelling voor mij”, zei hij eens.¹³⁰⁰ Ten Bruggencate struinde Twente en de Graafschap Bentheim af op zoek naar waardevolle voorwerpen uit het streekverleden. Dikwijls ging hij alleen, maar soms ook in gezelschap van anderen, onder meer J.H. van Heek, erudiet kunstkenner en collectioneur. In zijn woonhuis, bij het Almelo-Nordhornkanaal, de ‘Mariahoeve’, vonden de meest kostbare voorwerpen en overblijfselen een plaats. Daaronder een door hem opgespeurde stenen hamer van ongeveer 4000 jaar oud, een uit één stuk eikenhout gestoken piëta uit ca. 1300 en een spindekastje uit ca. 1400. De meest trotse vondst was de zware, vijftiende eeuwse wapenstein van Godard van Reede en Jutta van Rutenberg, samen met enkele consoles de laatste overblijfselen van het eens zo roemrijke roofridderslot Saasveld. Voor zijn Museum Oud Twenthe vroeg de eigenaar de status van rijksmuseum aan. Die werd verleend in 1933. Ten Bruggencate was zeer bekend in de kring van Twenteliefhebbers. Het gastenboek dat bewaard bleef getuigt er van. Landelijke kranten wijdden vervolgv verhalen aan hem en de door Ludwig van Heek verrichtte opgravingen van de kloosterruïnes te Sibculo werden aan Ten Bruggencate opgedragen. Na zijn dood zette zijn zoon het museum nog enige jaren voort. Tot 1956. De rijke collectie raakte daarna verstrooid over de hele regio. Een deel ervan kwam terecht bij het Van Deins Instituut te Enschede.

BUREN, JOHANNA FREDERICA VAN (1881-1962) werd geboren in Hellendoorn en groeide op in een vaderloos gezin. Ze was na haar schooltijd als naaister werkzaam en gaf ook naailes aan meisjes uit het dorp. Johanna had een tere gezondheid en kon de lange werkdagen als naaister niet volhouden. Vanaf 1920 kreeg ze een baan bij de PTT. Een verlovingsmoment werd afgebroken knakte haar leven. Het alleenzijn werd een thema dat telkens in haar dichtwerk zou terugkeren. Johanna’s poëtische carrière begon in 1926 met de publicatie van ‘An oonzen oalen toeren’ in het *Twentsch Volksblad*. Vanaf 1927 publiceerde ze in het *Twents Zondagsblad*, het latere *Dagblad van het Oosten*. Haar erkende dichterschap begon eerst op 44-jarige leeftijd. Wekelijks waren haar ‘leedties’ in 27.000 gezinnen te lezen. Ze werd een bekende en geliefde persoon in heel Twente en Salland. Menigeen heeft haar er op de fiets zien rondrijden om inspiratie op te doen. Vaak werd ze door de mensen binnen genood en als een van de onzen erkend. Omstreeks 1940 verslechterde haar gezondheid sterk. In 1942 werd ze, op advies van haar artsen, een half jaar opgenomen in Lunteren in een herstellingsoord. Van haar talrijke publiek ontving ze roerende blijken van medeleven, ze werd overduidelijk gemist. *Zunnebloome*, haar eerste dichtbundel, verscheen in 1944. Andere bundels volgden: *Krönnenzommer* in 1948, *Keur uut heur gedichten* in 1961, *Noawille* in 1969, *Wee’j nog* in 1976, *De dinge van vrogger* in 1980. In de jaren vijftig trad ze voor zeer diverse gezelschappen op als ‘grand dame’ van de ‘modersproake’. Met een echte en diepe eenvoud

¹²⁹⁹ Karel Borghuis (1927-1992) werd één van de meest vooraanstaande beiaardiers van ons land. Zijn composities werden tot verplichte études voor carrillon-studenten. Voor zijn verdiensten werd hij beloond met de Cultuurprijs van de Universiteit Twente.

¹³⁰⁰ Vaanholt 2001.

droeg ze haar gedichten voor. Een hoogtepunt in haar leven werd haar zeventigste verjaardag waarbij ze door haar dorpsgenoten en vele anderen uit de wijde omtrek uitbundig en op grote wijze gehuldigd werd. Een paginagroot artikel in 'haar' *Dagblad van het Oosten* bereidde die huldiging als het ware al voor.¹³⁰¹ In 1981 verscheen ter gelegenheid van de dag waarop ze honderd zou zijn geworden een verzamelbundel met meer dan 1000 leedties. Dorpsgenoot Jan Bouwhuis promoveerde in 1981 op *Johanna F. van Buren. Dichterschap en dialect*. In Helleendoorn werd bij die gelegenheid een standbeeld van de 'dichteresse in de modersproake' onthuld, aan de voet van haar geliefde 'oale grieze toorn'. Bij de oudheidkamer is een bescheiden Johanna van Burenmuseum ingericht.

BUTER, ADRIAAN (Neede 1918-2000) is wel gekenschetst als een regionalist die vooral culturele zelfvoorziening wenste. Geboren in Lochuizen, onder Neede, in een vrijzinnig hervormd onderwijzersgezin, was zijn eerste taal het algemene Nederlands. Het gebruik van de streektaal was thuis verboden. Later pikte hij de taal 'van de stroate' op en schreef hij wel in het Twents, o.a. in *Twenteland* en in het *Jaarboek Twente*. In de jaarboeken gebruikte hij voor gedichten het pseudoniem 'Zwaleman', naar een boerderij onder Neede die hij lange tijd woonde. Buter was in zijn jeugd lid van een idealistische jeugdbeweging, de Jeugdbond Voor Onthouding. Hij was bovendien redacteur van het maandblad van deze bond. De idealen van de geheelonthoudersbeweging zou hij zijn hele leven trouw blijven. In 1937 werd hij vrijwillig bij het *Volksblad voor Twente* van de Arbeiderspers te Enschede. In de oorlog was hij, samen met zijn vrouw, betrokken bij het verzet. Over deze periode was hij helaas maar weinig mededeelzaam.¹³⁰² Na 1945 werkte hij mee aan de oprichting van *Het Vrije Volk* voor de regio Twente, waarin hij met dialectgedichtjes debuteerde. Later werd hij chef-redacteur bij *Het Parool* te Almelo en hij gaf zijn arbeid vervolgens aan zeer vele kranten, tijdschriften e.d. Van 1966 tot 1980 was Buter, als eerste niet-katholieke redacteur, werkzaam bij de *Twentsche Courant*.¹³⁰³ Tot in het jaar van zijn overlijden schreef hij er de streekrubriek 'Bij ons in het Oosten' in. De rubriek bestreek, na de fusie van de *Twentsche Courant* en *Tubantia*, bijna geheel Twente. Naast het krantenwerk was Buter ook anderszins werkzaam als publicist en hij heeft als zodanig een groot aantal uitgaven op streekcultureel en volkskundig gebied op zijn naam staan. Samen met Buursink gaf Buter van 1948 tot 1949 *Twenteland* uit. Hij was present op de regionalistendagen in Bakkeveen en groeide uit tot een van de leidende Twentse regionalisten. Zijn naam staat in de jaarboeken Twente van 1962 tot 1977 vermeld bij de redactie(commissie) en van 1978 tot en met het jaarboek van 1984 was hij hoofdredacteur. Na de 'Vut' was Buter medeoprichter, bestuurslid en daarna, tot 1988, de eerste directeur van de Twente Akademie. Hij was lid van het redactieorgaan van de Twente Akademie, *Stad en Land*, later van de opvolger daarvan 't *Inschrien*, dat op bredere basis was samengesteld. Buters veelzijdigheid spreekt onder andere uit het bezit van een huismuseumje waarin fossielen, stenen en andere realia uit de Needse 'bergen' lagen opgeslagen. De verzameling is nu ondergebracht in het Erve Nijhof onder Gelselaar.

BUURSINK, JOHAN (1908-1993) uit Enschede groeide op in een vaderloos gezin. Door twee ooms kwam hij met zeer verschillende denkwerelden in aanraking. De een was fanatiek Domela Nieuwenhuisaanhanger en de ander lid van het Leger des Heils. Buursink droeg al vroeg eigenzinnige meningen uit. Hij was lid van de Christelijke Jongemannen Vereniging en liep met het gebroken gewoortje rond. Van jongs af aan gingen zijn ambitie en belangstelling

¹³⁰¹ Vloedveld 1951. De ondertitel luidt: 'eenvoudig dorpsnaaisterje werd talentvol dichteres'.

¹³⁰² Toen ik hem in maart 2000 thuis bezocht beloofde hij, op mijn aandringen, er op onze volgende afspraak meer over te vertellen. Zo ver mocht het, jammer genoeg, niet meer komen.

¹³⁰³ Vaanholt 2000a.

uit naar de letteren. Van de Twentse schrijvers had hij in zijn jeugd vooral veel bewondering voor stadgenote Cato Elderink. Als journalist ging Buursink in 1939 aan de slag bij *Tubantia*. In 1940 zegde hij het contract op, omdat het blad naar zijn smaak te ‘deutschfreundlich’ was; Buursink belandde in het verzet. Over die periode was hij, net als Buter, na de oorlog zwijgzaam. Duidelijk was dat hij onder de indruk was van het communistische aandeel erin. Korte tijd sloot hij zich bij de CPN aan en hij werd zelfs verslaggever voor *De Waarheid*, waarvoor hij pendelde tussen Enschede en de hoofdstad. Na enige tijd keerde hij naar zijn ‘roots’ terug. Met anderen - maar vooral met Buter - stond Buursink aan de wieg van de regionalistische beweging in Twente van de jaren vijftig. Buter schreef daar later over: “Misschien mede door zijn financieel niet altijd even gemakkelijke positie als freelancerjournalist krijgt men bij hem meer dan eens de indruk van een zekere geforceerdheid in zijn optreden.”¹³⁰⁴ Hij moest zijn plaats, zo krijgt men de indruk, dikwijls bevechten naast anderen als Jans en Buter die zorgelozer op de voorgrond traden. Ons relaas vermeldt niet voor niets de animositeit tussen de twee vrienden Buter en Buursink. Buursinks (te) scherpe oordeel over het werk van anderen, Gigengack, Ten Holt en Borghuis kan ook in dat licht worden gezien. Buursinks betrokkenheid bij de streektaal blijkt onder meer uit zijn bijdragen aan *Twenteland* en zijn bijdragen aan de *Driemaandelijkse Bladen*.¹³⁰⁵ Het *Boek van de Lonneker Landbouw* werd zijn magnum opus (1956). Befaamd werd hij in de kringen die het streektaalgebruik wilden vernieuwen met zijn *Experimenteren met de mooderspraak* in *Jaarboek Overijssel* (1957 en 1962). Buursink zat met Buter in de redactie van *Twenteland*, werkte mee aan *De Mars*, het *Jaarboek Twente* (hij was eindredacteur van het jaarboek van 1961 tot 1975, lid van de redactie(commissie) van 1977 tot 1981) en stond gedichten af voor de bundel *'t Is mer 'n fuske: stukskes en gedichten in de sprook van Twente en den Geldersen Achterhook* (1971). Van 1970 tot 1980 had Buursink een eigen plekje in de *Twentsche Courant*, de wekelijkse ‘regiobrievenbus’, een zeer populaire rubriek waarin hij allerhande vragen betreffende dialectwoorden en –uitdrukkingen van lezers beantwoordde en waardoor hij in den brede als dé kenner van het Twentse taaleigen uitgroeide. Hij schreef daarnaast ook Nederlandstalig werk. In 1949 verscheen zijn Nederlandstalige jongensboek *De smokkelaars van Oosterhorst*. Het *Historisch stadsalbum van Enschede* is misschien het belangrijkste van zijn niet-Twentstalige werk. Het kwam uit in 1962, honderd jaar na het grote stadsverbranden. In 1951 liet hij zijn historisch toneelstuk *Rudolf van Goor* verschijnen. Buursink was voorts een van de oprichters en later erevoorzitter van de Historische Sociëteit Enschede Lonneker. De laatste jaren van zijn leven woonde hij bij de Redemptoristen in Glanerbrug. De laatste wens van de gereformeerde Buursink was: een katholieke begrafenis. De eigenzinnigheid bleef tot het laatst.

COEVERDEN, JHR. FREDERIK WILLEM WOLTER HENDRIK (FRITS) VAN (1890-1965) uit Goor stamde uit een van Nederlands oudste adellijke geslachten, dat echter door toedoen van zijn grootvader totaal verarmd was. Van Coeverden was textielarbeider en had nauwelijks enige opleiding gehad. Toch wist hij door zijn grote opmerkingsgave en historisch gevoel zo’n 1800 geschiedkundige schetsen te publiceren. Daarbij had hij gemak van zijn afkomst die hem toegang verschafte tot alle riddermatige huizen in de regio; vele bronnen die anders moeilijk of niet toegankelijk waren stonden zo tot zijn beschikking. In 1934 verscheen *Schetsen uit Twenthe’s Verleden* en in 1957 *Huttenkloas*. Bij zijn 25-jarig jubileum als schrijver, in 1953, bleek nog eens dat zijn verhalen gelezen en gewaardeerd werden door velen. Van zijn functies in het openbare leven noemen we het raadslidmaatschap voor de SDAP, later PvdA, te Goor. Van Coeverden was secretaris van de vakbondsafdeling, dagbladcorres-

¹³⁰⁴ Buter 1993.

¹³⁰⁵ In 1950 leverde Buursink zijn eerste bijdrage aan de *DMB*. Daarin behandelde hij het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden in de gemeente Enschede: ‘Het gebruik van dow en i’j’, p. 89-90.

pondent en bestuurslid van de Oudheidkamer Twenthe. In de tijd van de AVT was Van Coeverden voorzitter van de afdeling Goor. Zijn wens eens de voorvaderlijke havezathe het 'Wegdam' weer te betrekken bleef onvervuld.

DEINSE, JACOBUS JOÄNNES VAN uit Enschede (1867-1947) was een zoon van de eerste directeur van de Twentsche Industrie- en Handelsschool te Enschede. Van Deinse (Ko voor intimi) studeerde voor onderwijzer, maar trad later in dienst van de firma Gerhard Janink & Zonen. Meer dan veertig jaar zou hij op het kantoor van deze zaak werken. Zijn grote verdienste lag op een ander vlak. Van Deinse was een culturele en maatschappelijke duizendpoot. Bij de meest uiteenlopende zaken was hij betrokken. Zo zette hij zich in voor de sport in zijn woonplaats, o.a. voor het toen pas in Twente geïntroduceerde voetballen en bekleedde hij de rang van korporaal - later sergeant - bij de stedelijke schutterij.¹³⁰⁶

Hij gaf, samen met anderen, in 1895 de *Gids van Enschede en Omgeving* uit. Van Deinse groeide uit tot de grote Twentekenner van zijn tijd. Zijn eerste artikel verscheen in de *Provinciale en Zwolsche Courant*. Het handelde over de schans bij Haaksbergen. Van Deinse was een van de oprichters van de Oudheidkamer Twenthe. Daar werden onder andere ook zijn vondsten, op talloze speurtochten vergaard, geherbergd. Vanaf 1897 publiceerde hij in *Tubantia* regelmatig historische schetsen in een populair gehouden toon. Zo liet hij velen delen in zijn rijke kennis. In 1922 verscheen van zijn hand een bundel van deze opstellen onder de titel *Uit het land van katoen en heide*. In 1939 volgde een tweede deel. Door zijn positie als primus inter pares onder de toenmalige regionalisten en trait d'union met de fabrikantenkringen, waar hij zeer goed thuis was, en regionalisten van bescheidener komaf, kon hij waardevolle contacten leggen. Van Deinse omringde zich met gelijkgestemden als Ter Kuile, Snuif, de gebroeders Van Heek, Elderink, Dingeldein en Meyling. Hij ontwierp het Twentse volkslied, de Twentse vlag met het aan Westfalen ontleende witte ros, hield talloze lezingen en voordrachten betreffende de Twentse geschiedenis en oudheden en was een der drijvende krachten achter het Twents-Munsterlandse tijdschrift *Noaberschopp* dat vanaf 1932 verscheen. In het door Van Heek gestichte Rijksmuseum Twenthe werd hij, ondanks dat er tegen hem leeftijdsbezwaren waren ingebracht - hij was 63 jaar -, conservator. Van Deinse bekleedde die functie van 1930 tot 1937. Dat gebeurde op aandringen van zijn vriend Van Heek van 's Heerenbergh. In diezelfde periode was hij voorzitter van de Oudheidkamer Twenthe. In de Tweede Wereldoorlog raakte de strijdbare regionalist geheel in de versukkeling. Hij leefde nog tot 1947, maar het waren, zoals zijn zoon het later beschreef "al te veel jaren".¹³⁰⁷ Tijdens zijn begrafenis was de kist met de Twentse vlag bedekt, een dubbel mannenkoor onder leiding van Toon Borghuis zong het Twentse volkslied. Het centrum van informatie over de streekcultuur in Twente is, op instigatie van Buter, naar deze aartsvader van de Twentse regionalisten genoemd: Van Deinse Instituut. Van Deinse was verder onder andere bestuurslid van de Vereniging voor Overijsselsch Regt en Geschiedenis. Van 1899 tot 1932 was hij voorzitter van de Vereniging Koninginnedag. Ook in de Nederlands Hervormde kerk bekleedde hij een aantal functies.

DIEMER, DRS. WILLEM (1922-1994) werd geboren als zoon van een in de Groninger Veenkoloniën vooraanstaand SDAP-er. Na de oorlog (Arbeitseinsatz, ontsnapping en verzet) werd hij leraar Nederlands, onder andere in Groningen en Enschede. Tot zijn vervroegde pensionering in 1972 bleef hij in het onderwijs werkzaam. Na 1945 was Diemer kort lid van de

¹³⁰⁶ Benoemingsbrief majoor-commandant Sepp aan J.J. van Deinse, 10-10-1893, Brief B&W Enschede aan J.J. van Deinse, 29-11-1893 nr. 849 Arch. VD, Benoemingsbrief majoor-commandant Sepp aan J.J. van Deinse, 15-8-1895.

¹³⁰⁷ S. van Deinse 1979, 54.

PvdA. Hij bedankte echter voor die partij en ging over naar de VVD. Naast zijn werk was Diemer zangsolist en schrijver. In 1946 begon hij te publiceren over uiteenlopende zaken. Hij schreef in het Nederlands zowel als in het Gronings, zijn moedertaal. In de jaren vijftig werd hij een van de leidende regionalisten. Hij maakte zich - mede onder invloed van de denkbeelden van Rakers - vrij voor de zaak van het regionalisme en werd er de strijdbare publicist van. Zo roerde hij zich nadrukkelijk toen het er om ging een leerstoel voor het Nedersaksisch te bevechten. Diemer was medeoprichter van diverse stichtingen, verenigingen en tijdschriften. Een zeer belangrijke rol speelde hij in het *'t Swieniegeltje* dat zich van een Gronings tot een Nedersaksisch tijdschrift wist te ontwikkelen. Diemer - Wilde Willem - had een groot vermogen om mensen tegen zich in te nemen. Hij was de man "die altijd te scherpe briefjes schreef" en zich door zijn onbezonnen uitspraken over Enschede daar onmogelijk maakte. Na de windstilte die zich meester maakte van de regionalistische beweging werd, in 1961, de uitgeverij Stabo door hem opgericht. Vele streektaaluitgaven zagen hier het licht. Na 1980 wijdde de auteur zich aan lezen, studeren en schrijven en ging hij in Spanje wonen. Belangwekkend is zijn *Eendracht & Twist* (1984) over de wederwaardigheden van het naoorlogse regionalisme. Objectiviteit valt echter in het onderhavige werk niet te bespeuren. Diemer had lang het voornemen om te promoveren op het werk van Hendrik de Vries. Onder andere door moeilijke persoonlijke verhoudingen zag hij daar later vanaf.¹³⁰⁸

DINGELDEIN, WILLEM HENDRIK (1894-1953) was geboren in Denekamp. Hij werd er hoofd van de openbare lagere school en was er aanvankelijk de enige onderwijsgevende. In latere jaren kreeg hij assistentie van een door hemzelf betaalde kracht. In de nacht van een op twee mei 1943 werd hij met zestien anderen als gijzelaar weggevoerd naar Vught. Dingeldein nam in 1945 afscheid van het onderwijs om zich geheel en al in Twentse dienst te stellen. Als autodidact op velerlei gebied ontwikkelde hij zich tot een autoriteit op het gebied van de Twentse taal, geschiedenis, geologie, en dergelijke. Hij trok er dikwijls op uit met Meyling en Van Deinse. In talloze publicaties populariseerde hij zijn kennis zodat ook de gewone geïnteresseerde er wat mee kon aanvangen. Door de studie van de natuurlijke historie en de daardoor verkregen kennis was hij een steunpilaar voor het Denekamper natuurhistorisch museum Natura Docet van 'meester' Bernink. Tot 1951 was hij er tevens de actieve secretarispenningmeester van. Verder was hij onder meer medeoprichter en redacteur van het *Jaarboek Overijssel*, bestuurslid van de Oudheidkamer Twenthe, bestuurslid van Overijsselsch Regt en Geschiedenis, van Het Overijsselsch Landschap en regent en secretaris van de Stichting Edwina van Heek. Dingeldein publiceerde onder zeer veel meer zijn standaardwerk *Singraven* (in 1948 samen met prof. Karl Döhmann, archivaris van de vorst van Bentheim), *Acht eeuwen Stift Weerselo*, in 1934, *Het losse Hoes 'Groot Bavel', uit de geschiedenis van een Twentsch erf* (1937) en *Het land van de Dinkel; schoonheid van Noordoost Twente*. Deze laatste uitgave werd zijn populairste werk. Het verscheen in 1948. Vele publicaties zagen het licht in de *Verslagen en Mededelingen van Overijsselsch Regt en Geschiedenis* en in de *Driemaandelijke Bladen*. In dat orgaan van Bezoen en Naarding publiceerde hij veelvuldig over spreekwoorden en zegswijzen uit Denekamp en naaste omgeving. Vele van deze spreuken had hijzelf in de loop van de jaren uit de volksmond opgetekend. Later werden ze uitgegeven onder de titel *Köpkes oet de gaarven* (1994). Dingeldein was tevens president-kerkvoogd van Denekamps hervormde Kerk. De Enschedese beeldhouwster Marie van Eijl-Eitink maakte een bronzen buste van hem die vlak bij zijn geboorte-, woon- en werkhuis is opgesteld. Bij die gelegenheid verscheen ook *Uit leven en werk van W.H. Dingeldein* (1988) waarin onderscheiden fa-

¹³⁰⁸

Abels 1996, 50.

cetten van deze rusteloze werker belicht werden. In dat werk is ook een bibliografie opgenomen.

DIJKHUIS, GERHARDUS JOHANNES HENRICUS (1887-1983) werd geboren in Enschede. Zijn vader speelde er, naast kapelaan Ariëns, een vooraanstaande rol in de katholieke vakbond. Bij een beruchte staking bij Ter Kuile-Morsman (1889) was hij een van de leidende personen. Het gevolg was dat er in Enschede geen werk meer voor hem was. Hij ging terug naar zijn geboortestad Oldenzaal. Gerrit groeide op in de 'boeskoolstad'. Door zijn afkomst en door zijn beroep, hij was wever, had hij een grote belangstelling voor de sociale strijd in die dagen; hij werd lid van de propagandaclub van de vakvereniging en richtte een debatclub op. Maar Dijkhuis zou niet in de fabriek blijven. Na de lange werkdagen prepareerde hij zichzelf met de boeken van een vriend die normaallessen volgde op het toelatingsexamen voor de kweekschool (hoewel hij eigenlijk voor priester had willen leren). Hij werd onderwijzer op zijn negentiende, in Losser. Later werd hij schoolhoofd te Fleringen. Pas na zijn pensionering begonnen zijn activiteiten voor het Twents. Voor de Oudheidkamer Twenthe bereidde Dijkhuis, samen met anderen, cursussen Twents voor. Toen deze niet zo aansloegen begon hij, op zijn tachtigste, met de aanleg van een enorme woordenverzameling. Hij had er een speciale kast voor in elkaar laten timmeren. Om aan gegevens te komen ging hij de boer op, tekende hij woorden en gezegden op uit de mond van vele streektaalkenners en ploos hij er de bestaande literatuur op na. Twaalf jaar later, in 1979, kwam *Twents in woord en gebruik* uit. Door royale steun van de Rabobank werd de prijs zeer laag gehouden. Het boek vond de weg naar de kopers: het werd een bestseller. Een van de grote nadelen van 'Dijkhuis' is dat iemand die niet reeds met het Twents vertrouwd is, er niet veel aan heeft. De richting is uitsluitend Twents-Nederlands. Een ander nadeel is dat veel woorden en begrippen er dubbel, of drie- of vierdubbel instaan, telkens in een (iets) afwijkende spelling. Het monnikenwerk van Dijkhuis was - ook na die twaalf jaar - niet af. Dat beseftte hij zelf ook heel goed. Anderen, met name André Hottenhuis, zetten in zijn geest zijn werk voort.

ELDERINK, CATO (TOOS) (1871-1941) werd in Enschede geboren uit de oude Twentse geslachten der Elderinks en Blijdensteins. Na haar jeugd wijdde ze zich vele jaren aan de ziekenverpleging en vrijwillig verpleegde ze lijders aan cholera toen die ziekte in Enschede zich voordeed. Daarna gaf ze haar tijd aan de bestudering van haar geboortestreek, het typerende ervan, de gewoonten, overleveringen en de taal. Veel van haar waarnemingen deed ze vanuit het destijds zeer afgelegen Buurse waar de familie een oud erf bezat, het Nijenhoes. Toos Elderink bezong het land van voorheen, het land dat ten dele nog haar wereld was. In *Oet et Laand van Aleer, Twènther Vertelsels* (1921) beschreef ze geschiedenissen en sagen die ze ten dele zelf nog gehoord had aan het 'lösse veur' in haar jeugd. Haar dichtwerk is door velen geroemd. *Een Twentsch fabriqueur van de achttiende eeuw* zag in 1923 het licht. In 1937 kwam *Twènther laand en -leu en -lèven* uit. Cato Elderink was niet gehuwd, ze woonde met twee zussen en een broer in haar ouderlijk huis. Ze stierf in 1941. Na haar dood werd op een geliefd plaatsje aan de Buurserbeek een gedichtje van haar gevonden waarin ze afscheid nam van het leven.

ENGELBERTINK, HENRICUS JOHANNES ALBERTUS (HENNIE) (1942) is een boerenzoon uit Rossum die dóór mocht leren tot onderwijzer. Reeds aan de kweekschool hield hij zich bezig met de streektaal. Als Tukker werd hij lid van de Dialektkringe Achterhook en Liemers. Hij experimenteerde met het Twents op school en nam medio zeventiger jaren contact op met onderwijzers uit de streek die ook het dialect in hun onderwijs wilden gebruiken. Hoewel er landelijk steeds meer aandacht kwam voor de problematiek dialect en onderwijs en

er discussienota's over dat onderwerp verschenen, werden Engelbertinks ideeën op zijn Til-
 ligter school door collega-onderwijzers niet in dank afgenomen. Na ernstige conflicten dien-
 aangaande, verruilde hij zijn onderwijzersplaats in 1976 voor Bentelo. Hij kreeg daar alle me-
 dewerking van het schoolhoofd. Toen deze overleed ging de wind uit een andere hoek waaien
 en opnieuw kreeg hij te horen dat heemkunde en streektaal taboe waren. In 1974 nam Engel-
 bertink het initiatief tot een enquête onder de bevolking van Rossum aangaande het streek-
 taalgebruik en de appreciatie ervan. Dat alles naar een Fries voorbeeld. Hij werd bovendien
 het 'gezicht' van de Kreenk voor de Twentse Sproak, die in 1975 werd opgericht. De
 'Kreenk' was een belangrijk deel van zijn leven. Na onenigheden tussen hem en andere be-
 stuursleden over koers en strijdbaarheid verliet hij geëmotioneerd en verbitterd 'zijn' KTS in
 1989. Ook het secretariaat van het Verbond van Dialektkringen, dat hij bekleedde vanaf 1978,
 zegde hij toen op. Toch bleef hij zich inzetten voor de streektaal. Dat laatste onder meer door
 'lesriegen' Twents te verzorgen. Verder houdt hij lezingen over land en volk van Twente met
 gebruikmaking van een grote door hem zelf opgebouwde dia- en fotocollectie. Engelbertink
 houdt een *Kroniek-Engelbertink* bij waarvan deel negen een autobiografie bevat. Dit werk
 eindigt met een Twentse vertaling van de heilige Mis van Requiem. Het ligt in de bedoeling
 dat deze vertaling ter gelegener tijd gebruikt zal worden. Engelbertink is een groot voorstan-
 der van zuiverheid in het streektaalgebruik.¹³⁰⁹

ENTJES, PROF. DR. HENDRIK (1919) geboren in Rheine in Westfalen uit Drents-
 Twentse ouders. Al na twee jaar verhuisden zijn ouders naar Vroomshoop, waarvan hij het
 dialect leerde spreken. Heinrich begon zijn loopbaan bij het lager onderwijs in zijn woon-
 plaats in 1938. Vervolgens werd hij in 1945 leraar aan de Rijks-HBS te Almelo, waar hij
 Naarding opvolgde die in dat jaar naar Assen vertrok. In 1950 was hij leraar te Zwolle. Aan
 de bouwopleiding van Jan Jans in het Erasmuslyceum te Almelo gaf hij kunstgeschiedenis-
 lessen. In 1959 werd hij uitgenodigd om als lector in de Nederlandse taal- en letterkunde naar
 de Wilhelmsuniversiteit te Munster te komen. Sinds oktober 1963 was hij als wetenschap-
 pelijk hoofdmedewerker aan het Nedersaksisch Instituut te Groningen verbonden. Hij gaf er
 leiding aan de lexicografische afdeling en was als zodanig - voor de tweede keer - opvolger
 van Naarding. Sedert 1968 was Entjes mederedacteur van de *Driemaandelijke Bladen*. In dat
 jaar ook promoveerde hij summa cum laude op het proefschrift *Die Mundart der Dorfes Vrie-
 zenveen in der niederländischen Provinz Overijssel*. Uit Entjes' overvloedig bijeengebrachte
 taalmateriaal werd later een Vriezenveens woordenboekje samengesteld. In 1974 werd hij
 hoogleraar in de Nedersaksische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen.
 Entjes, die persoonlijk geëngageerd was bij de streektaalliteratuur, schreef zelf enkele ge-
 dichten en korte verhalen in de streektaal. Met zijn grote kennis diende hij niet alleen de we-
 tenschap, ook streektaalverenigingen, waaronder de Kreenk voor de Twentse Sproak, moch-
 ten op zijn hulp en deskundig advies rekenen, bijvoorbeeld als het ging om het vaststellen van
 een doordachte 'schriefwieze'. Verder werkte hij mee aan talloze artikelen en uitgaven waar-
 onder nog genoemd worden, om Entjes' veelzijdigheid te benadrukken, een leerboek en een
 schriftelijk cursus Nederlands voor Duitstaligen onder de titel *Kannitverstan*. Voor Radio-
 Nederland-Wereldomroep schreef hij een cursus Nederlands voor Engelstaligen *Dutch by
 radio*, in samenwerking met de Amerikaanse hoogleraar W.Z. Shetter. In 1979 kwam, ter ge-
 legenheid van de zestigste verjaardag van Entjes een *Vreendenbook* uit, een Liber Amicorum.
 Het initiatief was van Willem Diemer. In 1982 ging hij met emeritaat. In 1996 ontving hij de
 Johanna van Burenprijs.

1309

Loat wie ouns dialekt zo zuwer möglik holdn en loa'w nich ofgledn tot 'n dialektgeklurd Nederlands,
 want dan is 't te laat." Prof.dr. Hendrik Entjes (1919-XVII september-1979) 'n *Vreendenbook*, p. 23.

FINKERS, HERMENEGILDUS FELIX VICTOR MARIA (HERMAN) werd geboren in Almelo (1954). Na zijn HBS-A behaalde hij te Groningen zijn kandidaats psychologie en daarna volgde hij in Hengelo de sociale academie. Finkers brak in de jaren tachtig door: hij werd een bekend cabaretier. Hij treedt op met theaterprogramma's die voor een deel ook op de televisie - landelijk en regionaal (de Twentse uitvoeringen) - te zien zijn geweest. Hij bracht bovendien bundels uit als *Op zwart zangzaad. Poëzie van de zangvereniging* (1981), *Verhalen voor in het haardvuur. De meest brandbare teksten uit zijn theaterprogramma's* (1987), *Ik Jan Klaassen. De verbijderlijkste teksten uit zijn theaterprogramma's* (1993), *Macbeth (zeer vrij naar Shakespeare)* (1993) *Kroamschudd'n in Mariaparochie (Een kraamverhaal waarin geen woord Spaans voorkomt)* (1990) en *Ich bin ein Almeloër! Teksten naast het theater* (1996). Van zijn shows kwamen bovendien CD's uit. Finkers veelzijdigheid spreekt ook uit het schrijven van de partituur van de Sint Joris Mis: 'Missa in honorem Sancti Georgii' (1992). Het Twents was de taal van zijn ouders, Herman groeide - net als vele generatiegenoten in Twente - op met het 'steenkools' (zoals hij dat zelf graag noemde). Niettemin hóorde hij elke dag het plat. Die taal heeft hem nooit geheel los gelaten. In de *Twentse Post* van 1981 treft men een eerste kolderstuk in het Twents van zijn hand aan: 'Poaseier gadder'n'. Maar zijn echte ontdekking van het Twents dateerde van 1995. Tijdens een benefietvoorstelling ten bate van de wereldwinkel te Almelo samen met de Wierdense revue, werd hem gevraagd een sketch in het Twents mee te spelen. Het werd een openbaring voor hem. Zijn show 'Geen spatader veranderd' (1995) vertaalde hij in het Twents 'Gen spatoader Aans' en voerde die onder andere uit in theater Concordia te Enschede. Ook van zijn show 'Kalm Aan En Rap Een Beetje' kwam een Twentse versie ('Heanig An En Rap Wat') die werd opgevoerd onder grote belangstelling.

GAST, GERRIT JAN (1896-1980) werd geboren in Ambt-Almelo. Hij opende in 1917 een stoom-, katoen- en zijdedrukkerij in de stad Almelo. De crisis van de jaren dertig bracht daar de klad in en Gast schoolde zich om. Enige jaren later begon hij zijn zeer exclusieve leerlooierij, waar onder meer producten van het leer van vissen, slangen, struisvogels, kikkers en krokodillen werden vervaardigd. In zijn vrije tijd was Gast een verwoed filmer, hij leefde als cineast zijn grote streekiefde uit. Dikwijls was hij ook op weg met andere regionalisten zoals stadgenoot Jan Jans. Met hem en Eshuis richtte hij het historisch genootschap Stad en Land te Almelo op.

GIGENGACK, JOHANNES WILHELMUS MARIA (JOHAN) (1933-1976) stamde uit een oud Hengelo's kermisgeslacht. Hij werd als zoon van dove ouders geboren. Gigengack voelde zich van jongs af aan tot de letteren aangetrokken: al vanaf zijn veertiende jaar schreef hij.¹³¹⁰ Medio vijftiger jaren schreef hij artikelen voor *De Komeet, orgaan van de Nederlandse Katholieke Bond van Kermisvakgenoten*. De hoofdbestanddelen voor zijn verhalen vormden historie, kunst, geloof en de kermis. Na het volgen van gymnasiaal onderwijs aan het kleinseminarie, eerst te Megen, later in Zenderen, raakte Gigengack al op jeugdige leeftijd, rond 1955, bij de regionalistische beweging en de Twente literatuur actief betrokken. In datzelfde jaar verscheen zijn eerste korte roman, *Graedske* waarvan de dialogen in het Twents gesteld waren. Hij startte zijn eigen uitgeverij en gaf in 1956 het tijdschrift *Twënterlaand en -leu en -spraoke* uit, waarvoor hij zelf een spellingssysteem ontwierp. Met Vloedbeeld Sr. werkte hij aan de uitgave van een Twents woordenboek. In zijn tijdschrift werden alvast woordenlijsten gepubliceerd. Gigengack hoopte de streektaalliteratuur werkelijk te vernieuwen door ook in thematiek aansluiting te vinden bij de nieuwe tijd. Zijn novelle *De boetenste duusternis* - nu

¹³¹⁰ Heideman 1981, 7.

geheel in het Twents - legde er getuigenis van af. Met de verschijning ervan was zoiets als een literaire rel geboren. Fel werd er tegen zijn werk geageerd (er werd, naar het oordeel van sommigen, te vrijmoedig geschreven over seksualiteit) onder meer door Johan Buursink. Zo fel dat Gigengack er consequenties uit meende te moeten trekken: hij nam afscheid van het Twents in geschrifte. Zijn tijdschrift kreeg een andere opzet en heette voortaan *Twentse Post*. De tijdschriften waren zijn leven: “Johan deed alles zelf. Hij was hoofdredacteur, zetter en drukker. Werk en huishouding liepen door elkaar. De stoelen in de keuken waren vaak bezet door stapels pas gedrukte katernen, die nog gevouwen en gesorteerd moesten worden.”¹³¹¹ *Elseviers Weekblad* vergeleek Gigengacks roman met *Fabriek* van de Friese schrijver Trinus Riemersma en *De metsiers* van Hugo Claus. Ook in deze boeken “wordt de intimiteit van de dialectliteratuur verstoord door gedachten en begrippen die in een groot taal- en denkgebied thuishoren”.¹³¹² Na Gigengacks’ afscheid van het Twents in woord en geschrift, kwam er een nieuwe fase in zijn leven waarin hij zich meer begaf in de kring van de Hengelose kunstenaars. Hij zocht door contacten en gesprekken met vernieuwende, inspirerende kunstenaars naar een diepere spirituele achtergrond. De Nederlandstalige novelle *De trap der vergezichten* (1971) verhaalt van die zoektocht die uiteindelijk strandde.¹³¹³ Op het einde van zijn leven - Gigengack werd slechts 43 jaar - keerde hij toch weer bij de Twentse taalbeweging terug. Hij werd medeoprichter van de Kreenk vuur de Twentse Sproak en, daartoe aangezet door uitgever Witkam, bereidde hij de uitgave voor van *Twentse woorden en gezegden*. Het werk kwam in 1979, postuum, uit. Een bevriend beeldend kunstenaar, Wim van Oostrom uit Hengelo, vervaardigde een fraai dodenmasker van Johan Gigengack. De erkenning op literair gebied heeft Gigengack tenslotte gekregen, maar wrang genoeg “de kritiek bij zijn leven en de lof na zijn dood”, zoals een criticus later schreef.¹³¹⁴

HAGENS, HERMAN werd geboren in Almelo (1935). Al op de lagere school en later op het gymnasium trok hem de volkskunde aan. In zijn plaatsgenoot G.J. Eshuis vond Hagens zijn leermeester. Van hem leerde hij dat historisch speurwerk onvolledig blijft, wanneer je dat alleen binnenskamers verricht. In de jaren vijftig, in zijn diensttijd, begon hij met het fotograferen van oude, karakteristieke boerenhoeven in Twente. De plattelandsbouwkunst boeit hem uitermate en Hagens maakt zich zorgen over de toekomst van deze rijke erfschat uit het verleden. Door een artikel in de krant waarin het historisch boerderijonderzoek van Jans ter sprake kwam, zocht hij toenadering. Door Jans’ bemiddeling werd hij documentalist bij het Openluchtmuseum te Arnhem. Hagens raakte via een chef betrokken bij de Stichting Historisch Boerderijonderzoek. Na vier jaar Arnhem werd Hagens ‘uitgeleend’ aan Het Oversticht; hij werd conservator van de collectie van de Oudheidkamer Twenthe te Enschede. De door de jaren heen opgebouwde en vermeerderde kennis van de traditionele boerenbouwkunst leidde tot een groot aantal publicaties op dat gebied, onder meer in het *Jaarboek Twente*. Hagens magnum opus is *Mulders, molens en meesters*, een dik handboek over waterradmolens - bestaande en niet meer bestaande - uit Twente, de Achterhoek en Salland. Allerlei aspecten en facetten van deze karakteristieke (meestal) plattelandsgebouwen kwamen erin aan de orde. In 1991 kwam, ter gelegenheid van de tentoonstelling ‘Werken met waterkracht’ *Watermolens=Wassermühlen* uit dat Hagens met W. Elling in het Nederlands en het Duits uitgaf. *Boerderijen in Twente* kwam in 1992 uit. Ook dit werk wordt beschouwd als een standaardwerk. Het is gebaseerd op jarenlang onderzoek naar de geschiedenis van de Twentse boerderij en haar bewoners. Het beschrijft (nederzettings)historische, sociaal-economische en bouw-

¹³¹¹ Sieverink 2000.

¹³¹² *Elseviers Weekblad* 3-6-1967.

¹³¹³ Mededeling mevr. M.A. Gigengack-Kronenberg, 26 januari 2002.

¹³¹⁴ Peterink 1981a, 10.

technische aspecten van prehistorie tot heden, typen en varianten. Hagens is als vrijwilliger verbonden aan het Van Deirse Instituut, zit in de redactie van genoemd jaarboek en houdt ook wel lezingen over plattelandsbouwkunst. Hagens zat in het bestuur van zijn gereformeerde kerk en bespeelde daar het orgel.

HALBERTSMA, DR. JOOST HIDDÉS (1789-1869) werd geboren te Grouw in Friesland. Na zijn studie aan de Latijnse school te Leeuwarden volgde hij de Doopsgezinde Kweek-school te Amsterdam en het Atheneum Illustre waar hij zich in theologie en Noordse talen verdiepte. Aanvankelijk was Halbertsma predikant te Bolsward. In 1822 vertrok hij naar Deventer. Hij was er meer literator dan predikant. Zijn ster in de Friese taal- en letterkunde begon in genoemd jaar te rijzen. Hij gaf zijn eerste Friese geschrift uit en het jaar erop mocht hij een rede houden bij de Gysbert Japicx-herdenking. De grote verdiensten van Halbertsma voor het Fries worden hier verder niet gememoreerd. Voor Overijssel en Twente was van belang dat hij provinciegenoten aanmoedigde hun streektalen en hun historie te onderzoeken. Hij leerde Overijsselaars dat hun streektalen geen verbasteringen van de landstaal waren, maar talen met oude papieren, afstammend van het Saksisch. Met P.C. Molhuysen werd Halbertsma redacteur van de *Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren*. Zelf publiceerde hij ook in dit medium. In 1837 bereisde hij met zijn vriend Sloet tot Olthuys Twente en het Munsterland. De artikelen ‘De witte wieven’ en ‘De weefschool te Goor’ waren het tastbare resultaat van de reis. In 1856 vroeg Halbertsma emeritaat aan. Voortaan wijdde hij zich in zijn bovenwoning te Deventer geheel aan studie en zijn geschriften.

HATTINK, MR. REINIER ELIAS (1842-1909) werd geboren in Tubbergen in een geslacht van predikanten en juristen. Na het gymnasium te Ootmarsum studeerde Hattink theologie en rechtsgeleerdheid in Leiden. Daarna vestigde hij zich te Almelo waar hij een zeer drukke rechtspraktijk had en onder meer plaatsvervangend rechter was. Hattink bestudeerde de Twentse geschiedenis, de rechtsgeschiedenis en genealogie en was lang voorzitter van de Vereniging tot beoefening van Overijssels Recht en Geschiedenis. Hij ontdekte het *Lantrecht der Twente declareert*, een codificatie van het Twentse recht omstreeks 1500 van Mr. Melchior Winnhof (1500-1585) en publiceerde het. In de *Driemaandelijke Bladen*, opgericht in 1902, schreef hij bijdragen en dat deed hij ook in de *Verslagen en Mededelingen van Overijsselsch Recht en Geschiedenis*. Hattink werd in 1896 agent van de Nederlandsche Bank.

HEEK, JAN BERNARD VAN (1863-1923) werd geboren in Enschede.¹³¹⁵ Hij was de zoon van Gerrit Jan van Heek (1837-1915), een van de medeoprichters van het textielbedrijf Van Heek & Co te Enschede. Voor de Eerste Wereldoorlog was dit bedrijf al een van de grootste industriële ondernemingen van ons land. Jan Bernard werd opgeleid in Twente, de Elzas en in Engeland. Sinds 1887 was hij opgenomen in de directie van de firma Van Heek & Co. Hij huwde in 1900 met de Amerikaanse Edwina Burr Ewing (1872-1945). Van Heek was een kunstliefhebber, hij verzamelde onder andere schilderijen van de romantische school. Daarnaast was hij een groot liefhebber van de streekcultuur. Als zodanig ging zijn belangstelling uit naar de Oudheidkamer Twenthe. Hij redde onder meer de bekende ‘Wissinksmöl’ uit Usselo van de ondergang. Tijdens de laatste jaren van zijn leven plande hij de bouw van een museum om zijn collectie schilderijen aan het publiek te kunnen tonen en om de verzameling van de Oudheidkamer onder te kunnen brengen. Zijn vriend Van Deirse werd conservator. Van Heek stierf in 1923. Hij maakte de realisatie van zijn plan niet meer mee. Zijn jongere halfbroer, J.H. van Heek, werd door de familie aangezocht het plan alsnog te verwezenlijken.

¹³¹⁵ *Nederlands's patriciaat*, 1964.

Het museum verrees tenslotte aan de Lasondersingel. Het lag in de bedoeling het in 1929 gebouwde museum aan de Staat der Nederlanden over te dragen. Dat gebeurde in 1930 in tegenwoordigheid van onder andere minister Terpstra van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Edwina van Heek-Burr Ewing overleed in 1945. Haar testament bepaalde dat haar nalatenschap moest worden ondergebracht in een stichting voor culturele doeleinden. De naar haar genoemde Stichting Edwina van Heek ondersteunt belangrijke culturele projecten door het hele land.

HEEK, DR. JAN HERMAN VAN (1873-1957).¹³¹⁶ Samen met zijn vader oprichter van de firma G.J. van Heek & Zonen. Ook deze Van Heektelg had grote interesse in geschiedenis en kunst en deed veel om waardevolle zaken voor het nageslacht in stand te houden. In 1912 kocht hij, na langdurig onderhandelen met de eigenaar, vorst Von Hohenzollern, Huis Bergh in Montferland. Hij liet het grondig restaureren en bracht er zijn schitterende kunstverzameling onder. Het Huis brandde af in 1939, maar werd daarna onmiddellijk weer opgebouwd. In de oorlogsjaren zamelde Van Heek voor de befaamde ds. Leendert Overduin in Enschede en zijn organisatie, aan wie de landelijke onderduikorganisatie de hulp aan Joden overliet, veel geld in.¹³¹⁷ Ook voor Twente, waarmee hij zich met elke vezel in zijn lichaam verbonden voelde, deed Van Heek zeer belangrijk werk. Hij was medeoprichter van de Oudheidkamer Twenthe, voerde de museumplannen van zijn gestorven halfbroer J.B. van Heek uit en werd de onbezoldigde directeur van het Rijksmuseum Twenthe tot 1956. Na het overlijden van zijn schoonzuster Edwina Burr Ewing werd Van Heek erfgenaam. Hij stond aan de wieg van de ‘Stichting Edwina van Heek’ die van onschatbare waarde voor Twente bleek. Onder andere de huizen ‘Borg Beuningen’ en ‘Singraven’ konden door de stichting gered worden voor de toekomst. Mede door zijn toedoen werd ook het landgoed Twickel in een stichting ondergebracht. Door Van Heeks tussenkomst werd het antieke ‘lös hoes’ Groot Bavel van de ondergang gered en verplaatst naar het museumterrein in Enschede. In 1946 bracht Van Heek Huis Bergh onder in een stichting, die hem eert tot op de huidige dag: zijn werkkamer is intact gelaten in de staat waarin hij die verlaten heeft. In 1952 werd Van Heek door de universiteit van Amsterdam een eredoctoraat aangeboden door de faculteit der letteren en wijsbegeerte wegens zijn verdiensten op de gebieden van geschiedenis, kunst en natuurbescherming. Van Heek had niet alleen belangstelling voor kunst, hij was zelf ook kunstzinnig aangelegd: er zijn maar liefst drieënnegentig schetsboeken met pentekeningen van hem bewaard.

HEEROMA, PROF. DR. KLAAS HANZEN (1909-1972) werd geboren te Hoorn op het eiland Terschelling. Een jaar na zijn geboorte vertrok de familie naar Zwolle waar Heeroma Sr. als leraar aan het de christelijke kweekschool werd benoemd. De zoon liep het gymnasium door en studeerde Nederlandse Taal- en Letterkunde te Leiden. Bij professor Kloeke promoveerde hij, in 1935, op een proefschrift over de Hollandse dialecten. Het jaar ervoor had hij het boekje *Niet zóó, maar zó* het licht laten zien, een handleiding voor de spelling-Marchant. Daarna volgden vele studies over taalhistorische en taalgeografische onderwerpen. In 1936 werd Heeroma medewerker aan het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, in 1942 zelfstandig redacteur. Het werk aan het woordenboek werd van 1949 tot 1952 onderbroken door Heeroma's hoogleraarschap in de Nederlandse Taal- en Letterkunde in Djakarta. Door de getroebleerde verhoudingen tussen Nederland en Indonesië was dit hoogleraarschap geen lang leven beschoren. In 1952 repatrieerde hij en vatte hij het werk bij het woordenboek weer op. Sedert 1953 werd Heeroma, tot veler en ook zijn eigen verrassing, benoemd tot de eerste officiële hoogleraar in het Nedersaksische taal- en letterkunde en werd hij directeur van het Ne-

¹³¹⁶ Ibidem.

¹³¹⁷ TUB 13 dec 2000.

dersaksisch Instituut. Ondanks dat hij geen der Nedersaksische dialecten machtig was. Dat is hem wel kwalijk genomen door Diemer en Rakers. Leidende regionalisten als Ter Laan, Rakers en Diemer hebben niet altijd begrepen, of willen begrijpen dat Heeroma in zijn positie in de allereerste plaats de wetenschap op een objectieve manier te dienen had. Hij was dus niet de grote voorvechter van de Nedersaksisch geheten streektaalen die regionalisten in hem graag wilden zien. Tot zijn belangrijkste wetenschappelijke werk als hoogleraar in de eerste jaren van het Instituut behoorde het werk aan de taalAtlas van Oostnederland, waarvan in 1957 de eerste kaarten verschenen. Het werken aan de taalAtlas bleef de kern waaromheen de instituutswerkzaamheden zich groepeerden. Heeroma behoorde verder onder het pseudoniem Muus Jacobse tot de toonaangevende protestants-christelijke dichters. In 1934 stelde hij een bloemlezing uit het werk van de protestantse dichters samengesteld onder de titel *Het derde Réveil*. Vijf jaar later kwam er een vervolg: *Reünie*.

HEININK, JOHANNES WERNERUS (1853-1906) werd geboren in Oldenzaal uit een onderwijzersgeslacht. Na hoofd van de school te zijn geweest in zijn geboortestad, was Heinink van 1877 tot 1906 schoolhoofd te Reutum. Hij kon goed met de pen overweg. Een avondvullende rede ter gelegenheid van het 30-jarig pontificaat van Pius IX werd bij Sommer te Almelo gedrukt. In 1880 verscheen de eerste *Twentsche Almanak*. Heinink werd er redacteur van en schreef hiervoor jaarlijks een verhaal in het Twents. Zijn korte verhalen zijn veelal komisch, maar hebben, naar de trant van die tijd, een moralistische ondertoon. Hij wilde zijn lezers, als goed onderwijzman, iets méégeven. Een schrijver als ‘meester’ Vloedbeeld is duidelijk door Heinink beïnvloed. Jammer is het dat na de dood van de schrijver diens huis afbrandde waardoor veel werk verloren ging. Schoolmeesters als Heinink waren steun en toeverlaat voor de gemeenschap waarin ze woonden. Hij hielp zijn dorpsbewoners brieven, akten en testamenten opstellen en las ze, desgewenst, de *Twentsche Courant* voor. Zelf schreef hij voor dit twee maal per week verschijnende blad het buitenlandoverzicht. Door zijn pakkende stijl kreeg hij gewestelijke vermaardheid. Veel te jong en op een tragische manier kwam de dood.

HOTTENHUIS, DRS. ANDREAS LAURENTIUS (ANDRÉ) geboren in Saasveld (1936) werd, na een gymnasiale opleiding aanvankelijk onderwijzer, later leraar Nederlands en directielid van de HTS in Hengelo. Hij begon in 1986 de rubriek ‘Wat nog niet in Dijkhuis staat’ in de *Twentsche Courant*, waarin op een onderhoudende wijze allerlei woorden en uitdrukkingen in samenspraak met zijn lezend publiek worden behandeld. Dijkhuis had Hottenhuis er persoonlijk op aangesproken zijn werk voort te zetten.¹³¹⁸ De rubriek - die men in zekere zin als opvolger van de ‘Regiobrievenbus’ van Buursink kan beschouwen - heeft de krantenfusies overleefd en mag zich in een grote populariteit verheugen. Na ruim vijfhonderd afleveringen verscheen in 2001 *Wat (nog) niet in Dijkhuis staat*, een woordbeschrijvend boek met dezelfde titel als de krantenrubriek. Hottenhuis’ werk is te vinden in vele periodieken als het *Jaarboek Twente*, de *Twentsche Almanak*, *Taal en Tongval*, *Twentsche Courant*, het onregelmatig verschijnende tijdschrift *Verdan*, enz. Hij verzorgt talloze voordrachten in en over het Twents. De prozabundel *Het Spook van n Loodiek en andere verhalen* verscheen in 1993. Hottenhuis is medewerker van het Van Deirse Instituut (voorzitter van de dialectcommissie) en sedert 1973 docent cursussen Twents. In 1995 behaalde hij zijn doctoraalexamen Nederlands. In zijn afstudeerscriptie beschreef hij de veranderingen in het dialect van Saasveld. In 2001 viel Hottenhuis als eerste de Twentse Taalprijs toe. In januari 2002 verscheen van hem de bundel *Diogenes en andere Twentse verhalen*.

¹³¹⁸ Vaanholt 2001.

JANS, DR. EVERHARD (1941) werd in Almelo geboren als oudste zoon van Jan Jans en kreeg het regionalisme thuis als het ware met de paplepel ingegoten. Hij volgde een opleiding als beeldend kunstenaar aan de Akademie voor Kunst en Industrie te Enschede en studeerde daarna aan de Wilhelms-Universität te Munster kunstgeschiedenis. In 1984 promoveerde hij op *Bürgerhausformen zwischen IJssel und Ems 1400-1850*. Jans heeft vele streekculturele publicaties in allerlei bladen en blaadjes als mede een respectabel aantal boekpublicaties op zijn naam staan. Alleen of met anderen gaf hij onder meer uit: *Gevel- en stiepeltekens in Oost-Nederland* (1974) het werk was geïllustreerd met de tekeningen van Jan Jans), *Het midwinterhoornblazen* (1977, herdrukt in 1995), *Tuugkisten in Oost-Nederland* (1994), *Hooibergen in Oost-Nederland* (1995), *Nieuwjaarsijzers in Oost-Nederland* (1999) en *De kerken van Jan Jans* (2000). Hij was in 1975, samen met Hennie Engelbertink en Ton Kolkman, oprichter van de Kreenk vuur de Twentse Sproak. Korte verhalen van zijn hand in de streektaal vindt men onder andere in *De Moespot*, *De Nije Tied* en in een aantal verzamelbundels die zijn uitgegeven door de Oost-Nederlandse dialectkringen. Everhard Jans is werkzaam als wetenschappelijk medewerker kunstgeschiedenis en volkskunde aan het Van Deinse Instituut te Enschede. Daarnaast was hij werkzaam als boek- en tijdschrift-illustrator, hij vervaardigde glas in loodramen en oefende een bestuursfunctie in de Nederlands Hervormde Kerk te Almelo uit.

JANS, JAN (1893-1963) werd geboren te Almelo. Na zijn leertijd in de bouw en een opleiding te Zwolle aan een particuliere hogere technische school werkte hij van 1914 tot 1928 op een architectenbureau te Amsterdam. Door de boeken van Werner Lindner ontdekte hij zijn Nedersaksische achtergrond en nam hij zich voor de bouwkunst in het oosten van het land te bestuderen en te documenteren. Jans hield in zijn Amsterdamse tijd veel lezingen voor de socialistische jeugdbeweging en schreef voor de tijdschriften *Opgang* en *De Jonge Bouwer* over zaken betreffende bouwkunst en volkskunst. In 1928 keerde hij naar Almelo terug. Met het bouwbureau van de Overijsselsche Landbouwmaatschappij trachtte hij moderne boerderijen te bouwen in een door de traditie aangereikte stijl. Als bouwmeester hoorde Jans thuis in het kamp van de traditionelen, zijn opvattingen kwamen, voor wat het praktische gedeelte betreft, overeen met die van de Delftse School. Daarbij werd hij niet moe anderen van zijn visie te overtuigen in talloze lezingen, artikelen en andere publicaties. Twee boekpublicaties van zijn hand over deze onderwerpen zagen het licht, in 1934 *Bouwkunst en Cultuur*, in 1938 *Volkscultuur en Bouwkunst*. Bij dat alles zette Jans zich in voor het volkshogeschoolwezen. Vanaf zijn vroegste jeugd tekende hij. Tijdens de oorlog mat hij boerderijen op in het kader van het LEB-fonds, de bouwactiviteiten liepen om begrijpelijke redenen terug. Het einde van de oorlog werd vanwege bombardementsgevaar op het platteland doorgebracht. Na 1945 raakte Jans betrokken bij de AVT, hij werd er het gezicht van en trad als zodanig prominent naar buiten. Daarbij verloor hij wel eens het gevoel voor proporties uit het oog, uitspraken als ‘cultureel bezet gebied’ en ‘Herrenvolk’ werden hem bepaald niet in dank afgenomen. Jans was onder andere (mede)oprichter van de Bouwschool te Almelo, de kunstnijverheidsschool AKI in Enschede en het historisch Genootschap Stad en Ambt. Zijn levenswerk, het bestuderen, opmeten en tekenen van de landelijke bouwkunst in Oost Nederland heeft hijzelf niet kunnen bekronen met de uitgave van een boekwerk. Maar Jans had zoveel documentatie bijeen gebracht dat daaruit belangwekkende publicaties zijn ontstaan: *Landelijke bouwkunst in Oost-Nederland* (1967), geschreven door Buter, *Gevel- en stiepeltekens in Oost-Nederland* (1973) door Everhard Jans en *Dorpen in Oost-Nederland* (1991) weer door Buter. Bij de eerste twee uitgaven, die reeds enige keren herdrukt zijn, konden de auteurs gebruik maken van uitvoerig tekstmateriaal van Jans zelf. Naast deze grotere uitgaven verschenen er ook kleinere

als *Huis en hof in en om Geesteren (O)* (1975), *Langs oude Twentse boerderijen* (1980), *Langs oude Drentse boerderijen* (1980) en *De kerken van Jan Jans* (2000). In 2001 verscheen zijn biografie van de hand van F.G.H. Löwik. De in 1953 opgerichte Jan Jansstichting stimuleert onderzoekingen en publicaties inzake Oost-Nederlandse landelijke bouwkunst.

JASSIES, KLAAS (1908-1979) werd geboren in Almelo, maar hij bracht bijna zijn gehele jeugd door in Oldenzaal. Hij voltooide in Deventer zijn HBS-opleiding en zette in deze IJsselstad zijn eerste schreden op het journalistieke pad. Enige jaren later werd hij journalist bij het *Volksblad voor Twente* in Enschede waarvan hij de redacteur was. In die stad was hij een aantal jaren directeur van het Gemeentelijk Voorlichtingsbureau en van de VVV Enschede. In 1953 werd hij tot schouwburgdirecteur van de Twentsche Schouwburg benoemd en vanaf 1963 vervulde hij een zelfde functie in Deventer. De sociaal-democraat Jassies vervulde een groot aantal maatschappelijke functies en was fervent regionalist. In het *Volksblad voor Twente* verschenen talloze gedichten en (vervolg)verhalen van zijn hand - vaak in onvergetelijk mooi Twents - onder de naam Loeks van t Leugenmos (vanaf 1941). In december 1941 verscheen zijn dichtbundel *Dwerrel'nde Blaêre. Vennepлууze* volgde in 1946. Zijn roman *De Leestinkleu*, eerst als vervolgverhaal uitgebracht, kwam in 1949 in boekvorm uit. Helaas bleek dit werk - dat hem het meest aan het hart lag - elke spanning en beweging te missen. Samen met Bezoen stelde Jassies een handzame spelling voor het Twents op. Jassies kon geweldig voordragen in de streektaal. In samenwerking met H. Drijfhout schreef hij *Het Overijssels volkskarakter* (1948) waarin hij het Twentse deel voor zijn rekening nam. Jassies negeerde daarin de studie van Slicher van Bath waarin de Saksische afstamming van de Oost-Nederlanders werd ontkend en ging gewoon, of er niets gebeurd was, op oude paden voort. In 1971 verscheen van zijn hand in het Nederlands *Rijpe aren, stille spoelen*. De dialogen waren deels in het Twents, deels in het Sallands en soms hopeloos verknoeid door bijmenging van allerlei Nederlandse woorden.

JORDAAN JHGzn, DICK (1913-1989) was een telg uit een belangrijk Haaksbergs fabrikantengeslacht. Hij doorliep de HBS in Enschede en volgde daarna de textielopleiding in Mönchengladbach. Jordaan was zeer geïnteresseerd in het streekeigene van Twente. In de jaren dertig wilde hij geschiedenis studeren maar hij was door zijn afkomst en milieu voorbestemd voor de textiel. Maar zijn grootste hartstocht verliet hem nooit: de geschiedenis van Oost-Nederland en het aangrenzende West-Duitsland. De belangstelling resulteerde in een aantal historische studies in *Noaberschopp*. Jordaan was na de oorlog een belangrijkste initiator en inspirator in regionalistische kringen. Als zodanig maakte hij in het begin van de jaren zestig financieel en organisatorisch de uitgave van het eerste *Jaarboek Twente* mogelijk. Hij nam er de eerste duizend exemplaren van af namens zijn Haaksbergse textielbedrijf. Ze waren bestemd voor zijn werknemers. Hij werd ook de eerste voorzitter van het jaarboek en bleef dat tot 1983, daarna benoemde men hem tot erevoorzitter van de gelijknamige stichting. Daarnaast was hij voorzitter van de Oudheidkamer Twenthe, van de Edwina van Heek-stichting, van de AVT-werkgroep textielhistorie, die zich al snel verzelfstandigde en verder ging als Stichting Textielgeschiedenis te Hengelo. Hij was verder bestuurslid van het Twents-Gelders Textielmuseum te Enschede, voorzitter van de afdeling Musea, Oudheidkunde en Monumenten van de Culturele Raad voor Overijssel te Zwolle, voorzitter van de Historische Kring Haaksbergen, voorzitter van de stichting Bertha Jordaan-Van Heek (te Welbergen in Duitsland), voorzitter van de stichting Foundation Jordaan te Enschede en vice-voorzitter van de commissie van bijstand van het Rijksmuseum Twenthe te Enschede.

KLAASSEN, DRS. GERHARDUS JOHANNES MARIA (GERRIT) (Almelo 1960) groeide op onder Albergen. Momenteel woonachtig in Enschede. Klaassen is maatschappelijk theoloog met een pedagogische achtergrond. Hij is werkzaam als onderwijsbegeleider. Zijn eerste dialectverhaal verscheen in de rubriek 'kuieren' van de *Twentsche Courant*. Hij publiceerde nog in dezelfde maand in *De Nije Tied* en trad direct daarop toe tot de redactie van dit 'blad in t plat', die tot dan toe bestond uit Goaitsen van der Vliet en Frank Löwik. Vanaf 1997 levert Klaassen met Bennie Sieverink en Löwik beurtelings een bijdrage aan de column 'Platte Tekst' voor het weekblad *De Roskam*. Een van zijn Twentse verhalen vormde in het voorjaar van 1998 een rode draad voor 'Stedelink 053', een lokaalglobaal geïntegreerde kunstvoorstelling die werd uitgevoerd in het Enschedese Theater Concordia. In 1999 verzorgde hij de Twentse bijdrage aan het Overijsselse taalspel 'Kiek'n, wa-j zegt' van RTV-Oost. Datzelfde jaar trad hij op bij 'Streektaal in Stijl' in de doopsgezinde kerk te Borne. Rond 1999-2000 verscheen van hem *In nen anvaank*, waarin twee Genesisverhalen in een soort literaire contravorm naar een Twentse (kon)tekst zijn toegeschreven.¹³¹⁹

KLAASSEN, HENDRIK (1901-1980) werd geboren in Albergen als zoon van een keuterboer op erve 'Gasthoes', vandaar ook zijn bijnaam 'Gasdieks'. Op zijn dertiende was Klaassen 'koojonge' (koeherder; fl 28,- voor een heel jaar werken) op de toen nog onmetelijke heidevelden om zijn geboorteplaats. In latere jaren werd hij, net als zijn vader, keuterboer; een karig bestaan. Om bij te verdienen werkte hij vele jaren op een steenbakkerij. In 1921 publiceerde hij in de *Twentsche Courant* over volksgeloof. In 1926 werd zijn eerste verhaal - 'Onner annermans veern' - geplaatst in de *Twentsche Almanak*. Tot 1972 stond bijna elk jaar een verhaal van zijn hand in deze almanak. Daarnaast publiceerde hij in diverse dag-, week- en maandbladen volksvertelsels en verhalen die voornamelijk het boerenleven als onderwerp hadden. In 1964 verscheen Klaassens eerste boekje *Huttentoone zoch ne broed*. Dit verhaal was bij hemzelf favoriet. Het werd meer dan zestig keer door Jan Morsink uit Almelo voorgedragen.¹³²⁰ In 1969 verscheen *Plaggenluuks nao Amerika*, met als tweede vertelsel 'De brulfte op de Strookappe'. Het zijn gezellige vertellingen zonder literaire waarde. Klaassen verzamelde Twentse spreuken en zegswijzen. Hij had ze uit de volksmond opgetekend en ze waren voor hem spiegelingen van de volksziel. Jan Jans had ook al spreuken en zegswijzen verzameld. Boekhandelaaruitgever Witkam gaf de verzameling van Jans aangevuld met die van Klaassen in 1972 onder de titel *Boer'nwiesheid en boer'nsprekwiezen* uit.

KOLENBRANDER, GERHARDUS BERNARDUS PETRUS (1902-1981), geboortig uit Hengelo begon zijn loopbaan op het gemeentehuis van zijn geboortestad. Omstreeks 1930 werd hij benoemd tot directeur van de Arbeidsbeurs aldaar. In de oorlog werkte hij sinds mei 1941 aan het Gewestelijk Arbeidsbureau te Zwolle, een functie die hem gelegenheid gaf heel wat mensen te redden van deportatie of dwangarbeid. In 1944 dook Kolenbrander onder en woonde onder zijn vrouws naam in Langeveen, later in Junne. Na de bevrijding werd hij directeur van het Arbeidsbureau te Zwolle en van 1946 tot 1967 was hij burgemeester van Tubbergen. Kolenbrander stond in heel Twente bekend als een geestig man die zich bij voorkeur in het Twents uitte. Door zijn joviale optreden tegenover de Tubbergse bevolking raakte hij meer dan eens in de problemen met het provinciaal bestuur.¹³²¹ Toen de AVT werd opgericht werd Kolenbrander aangezocht als voorzitter. Hij droeg in vlamme betogen het ideaal van het regionalisme uit, maar organisatorisch kwam er weinig van de grond. In 1952 legde hij het

¹³¹⁹ Gerrit Klaassen 1999. (Het gaat hier om een soort bibliofiele uitgave die als nieuwjaarsgeschenk werd toegezonden aan abonees van *De Nije Tied* en derhalve niet in de handel verscheen).

¹³²⁰ Klaassen en Wonink 1998, 14.

¹³²¹ *DvhO* 31-3-1980.

voorzitterschap neer. Kolenbrander was een geliefd spreker, in het Nederlands, maar nog meer in zijn ‘modersproake’. Dikwijls sprak hij over Twentse humor. Dat gebeurde niet slechts met de bedoeling om de mensen te laten lachen. Hij probeerde de mensen begrip bij te brengen voor de historisch gegroeide verhoudingen: “Waarom is de Twent zoals hij zich geeft en voordoet. Wat is zijn achtergrond?”¹³²² Verder was hij voorzitter van de Stichting Katholiek Twente en onder andere medeoprichter van de bloeiende Twentse Rijtuig- en Arresleevereniging ‘De Koets’nkeerls’ (en bedenker ook van die naam). Kolenbrander was enorm populair in zijn gemeente en een bekende Tukker. “De mens in mij is sterker dan de bestuurder”, was een van zijn gevleugelde uitspraken.¹³²³ Voor de internationale motorraces op Tweede Pinksterdag te Tubbergen werd door hem vooraf veelal mooi weer voorspeld. Dit leverde de naam ‘Kolenbranderweer’ op als tijdens de races weer eens volop de zon scheen.¹³²⁴

KOLKMAN, TON (1950) werd geboren te Holten, studeerde Nederlands en begon in 1974 te schrijven in het Twents. In zijn werk - gedichten, korte verhalen en beschouwingen - trachtte hij nieuwe wegen te banen in een tijd dat de meeste ‘platschrievers’ daar nog niet aan toe waren. Vandaar waarschijnlijk ook de felle toon die hij af en toe aansloeg vooral in zijn beschouwende stukken over literatuur. Kolkman was een van de oprichters van de Kreenk vuur de Twentse Sproak, een tijdlang voorzitter van deze vereniging, en een groot voorvechter van ‘klassiek’ plat. Kolkman was medeoprichter van het tijdschrift *De Pennevogel* en van *Roet*, het Drentse letterkundige tijdschrift. Zijn werk is te vinden in verschillende periodieken en in verzamelbundels van de Nedersaksische streektaalorganisaties. Zijn verdwijnen uit de wereld van de Twentse ‘platschrievers’ omstreeks 1980 was net zo abrupt als zijn verschijnen erin.

KRAA, GERRIT (Rijssen 1939). was leraar Nederlands en Frans en bovendien coördinator aan de Christelijke mavo in zijn geboorteplaats. Hij is een echte tweetalige schrijver. Van zijn hand verschenen een aantal jeugdboeken in het Nederlands, onder andere: *De zoon van de zompschipper* (1982), *De verte roept* (1983), *Als daar met moord en brand* (1984), *Als de boom niet bloeit* (1990) en *Ruslandreiziger* (1992). Het regionale element speelt in al deze verhalen een grote rol. Zijn Twentse werk bevat proza, langere en korte verhalen en beschouwende stukken en poëzie. Ze staan verspreid in allerlei tijdschriften en periodieken, onder meer in *De Moespot*, *De Nije Tied* en het *Jaarboek Twente*. De bundel *O, Reggelo* (1992) bevat proza en poëzie in zowel het Nederlands als het West-Twents. In 1997 kwam *Jewilmke* uit, het eerste jeugdboek in het Twents. Een jaar later volgde *Doot heanig an*. Kraa was van 1998 tot 2001 de eerste Twentse streektaalfunctionaris. Als zodanig was hij betrokken bij vele manifestaties en optredens die de goodwill ten aanzien van de streektaal vergrootten zoals ‘Twentaal’. Verder was hij onder meer bestuurder van de Twente Akademie, van de Kreenk vuur de Twentse Sproake en het Overijssels platvorm streektalen.

KRIKHAAR, BERNARDUS (1868-1954) was geboren en getogen in Geesteren en zat op school bij ‘meester’ W.G.A.J. Röring. Daarna leerde hij verder in Almelo, om van daaruit als gemeentebode te gaan werken op het gemeentehuis in Tubbergen. Krikhaar schreef vanaf 1913 de ‘Breef oet Tubbege’ in de *Twentsche Courant* waarbij hij zijn Geesters dialect enigszins aanpaste. Vanaf 1922 werkte hij mee aan de *Nieuwe Almelosche en Twentsche Courant* van Vloedveld. Hij werd correspondent en publiceerde er voortaan, onder het pseudoniem

¹³²² TUB 7-5-1968.

¹³²³ TC 31-3-1981.

¹³²⁴ Mededeling G. Klaassen 29-7-2002.

Toon Tukker, zijn 'Breef oet 't Tukkerlaand'. Krikhaars stijl was onderhoudend en vaak humoristisch. Na de oorlog schreef hij van 1948 tot 1950 in het thuisfrontkrantje *Biej oons in Geester'n* voor de 'jongens' uit de parochie die vochten in Indië. Ook hier weer onder het pseudoniem Toon Tukker.

KROESE, THEA (1944) is woonachtig in Daarlerveen, maar werd geboren in Vroomshoop. Aanvankelijk was ze onderwijzeres, onder andere in Nunspeet. Later vond ze een werkkring, als lerares Frans, Nederlands en wiskunde aan de mavo in Rijssen. Via Gerrit Kraa, die aan dezelfde school werkzaam was, kwam ze in aanraking met de wereld van de Twentse regionalisten.¹³²⁵ Kort daarop werd ze gevraagd door RTV Oost om mee te werken aan streekprogramma's. Later verzorgde ze een regionale kookrubriek waarin ze allerlei streekgerechten bereidde. Tegenwoordig (2003) is ze presentatrice, producente en programmamaakster bij RTV Oost en daarnaast (sinds 1996) directeur van het Van Deinse Instituut. Thea Kroese schrijft gedichten zowel in de streektaal als in het Nederlands, maar die zijn niet voor publicatie bestemd. Ze was daarnaast actief bij het Rode Kruis, vormingswerk en sport. Tevens was ze jarenlang ouderling en voorzitter van de kerkenraad van de gereformeerde kerk.

KUILE, MR. GIJSBERTUS JOHANNES TER (1871-1954) geboren in Enschede uit een oud Twents patriciersgeslacht dat gedurende meerdere generaties in de magistratuur werkzaam was.¹³²⁶ Gijsbertus Johannes koos voor het onderwijs. Hij was vele jaren werkzaam als schoolopziener in Almelo. Bovendien bekleedde hij vele jaren het voorzitterschap van de voogdijraad. Ter Kuile heeft de Twentenaren de waarde van hun geboortegrond leren beseffen en hen doordrongen van het voorrecht in Twente te mogen wonen, zo schreef zijn vriend J.H. Van Heek terecht in een 'In memoriam'.¹³²⁷ Ter Kuile hoorde tot de oprichters van de Oudheidkamer Twenthe en was zeer bevriend met Van Deinse. Hij bekleedde meer dan 50 jaar een prominente positie in Overijsselsch Regt en Geschiedenis. Enkele belangwekkende uitgaven van zijn hand zijn: *Geschiedenis van den Hof Espelo, zijne eigenaren en bewoners* (1908), *De Twentsche Watermolens* (1911), *Geschiedkundige Aantekeningen op de Havezathen van Twenthe* (1911), *Ons Twenthe* (1919), *Twentsche Eigenheimers, historische schetsen van land en volk tusschen Dinkel en Regge* (1936) en *De opkomst van Almelo en omgeving* (1941). In 1946 stelde hij de bundel *Onze Overijsselsche religieuze poëzie* samen. In dit verzamelwerk treft men ook streektaalbijdragen aan. Dat was niet zo gebruikelijk voor die tijd. Vele niet-boek publicaties stonden voorts in *Mededelingen en Verslagen van Overijsselsch Regt en Geschiedenis*. Onder leiding van Ter Kuiles Leidse studiegenoot dr.J.H. Holwerda vonden de eerste wetenschappelijk geleide opgravingen in Twente plaats. Met intense belangstelling assisteerden Van Deinse en Ter Kuile daarbij. Hun beider vondsten kregen een plaats in de collectie van de Oudheidkamer Twenthe.

LAMM, AREND JOHANNES UBALDUS uit Hengelo (1908-1965) was medefirmant in Oude Egberinks' Machinefabriek N.V. te Hengelo. Hij publiceerde gedichten, verhalen en artikelen in het Twents in onder andere *De Mars*, *Modersproake en Noaberschap*, *'t Swieniegeltje*, *Twentelaand en -leu en -spraoke* en de *Twentsche Courant*. Zijn gedichten zijn gedeeltelijk religieus van aard. Lamm experimenteerde af en toe met moderne vormen en werkte daardoor vernieuwend voor de streektaalpoëzie. Hij was ook betrokken bij regionalistische initiatieven, maar dan meestal op het tweede plan. Zo nam hij deel aan de kring van regionalisten die eens per maand bij Gigengack *Twentelaand en -leu en -spraoke* voorbereidde en

¹³²⁵ Dijkshoorn 2002, 20.

¹³²⁶ *Nederlands patriciaat* 1974.

¹³²⁷ Stroink 1962, 749.

was hij betrokken bij het blad *Moderspråke en nåberschop* van Gerd ten Holt. In samenwerking met Arnold Rakers kwam in 1959 zijn dichtbundel *Algerak* uit. Lang na zijn verscheiden, in 1974, zag *Tweansche bleujsels* het licht. Het ging om een bundel waarin gedichten van Arend Lamm (waarvoor de 'Vosbergenschriefwieze' was aangehouden) en schilderijen en grafiek van zijn neef Henk Lamm (1908-1957) een gelijkwaardige plaats kregen en samen een boeiend, artistiek geheel vormden.

LEGTENBERG, JOHANNES MARIA (JOHAN) (1888-1959) was geboren in Hertme, maar hij bracht praktisch zijn gehele leven door in Hengelo. Ver voor de Tweede Wereldoorlog begon hij te dichten in zijn Hertmese 'modersproake', maar zijn eerste (en laatste?) dichtbundel verscheen pas in 1947. De titel luidde *Bloemen ôet nen Dieselkaomp*. Het werk bevat gedichten die herinneringen oproepen aan de poëzie van Duitse dichters uit de negentiende eeuw en waren in een zeer eigenzinnige en daardoor moeilijk leesbare spelling gezet door de dichter die enige eigenwijsheid beslist niet kan worden ontzegd. Niettemin werd Legtenbergs dichterschap door de meeste contemporaine regionalisten zeer hoog aangeslagen. Bezoen daarentegen noemde Legtenberg 'een maniakale gek'. In des dichters nalatenschap bevinden zich honderden bladzijden dichts, nu in het bezit van het Van Deinse Instituut, die wachten op een mecenas die uitgave de moeite waard vind.

LÖWIK, DRS. FRANCISCUS GERHARDUS HIERONYMUS (FRANK) geboren in Almelo (1956), leraar geschiedenis en Duits, eerst op Ameland en nu te Leeuwarden. Hij begon omstreeks 1980 in het Twents te schrijven en zijn bijdragen zijn in diverse tijdschriften en bundels te vinden. In 1989 verscheen van zijn hand *Om de taal van Twente*, destijds van bevoegde zijde een 'baanbrekende studie' en de 'eerste literatuurgeschiedenis van het Twents' genoemd. Het verhalenbundeltje *Op n biester* kwam in 1993 uit. Löwik probeerde in de streektaalliteratuur aansluiting te vinden bij de thematiek van de moderne tijd. In de negentiger jaren werkte hij samen met Goaitsen van der Vliet en Gerrit Klaassen aan het roemruchte tijdschrift *De Nije Tied* waardoor een breuk ontstond tussen de meer conservatieve streektaalbeoefenaren en jongeren die vaart en vernieuwing wensten. Samen met Van der Vliet vertaalde hij de populaire strip *Asterix den Galliër: kats in t plat*. Het werd de meest verkochte Twentse uitgave ooit. Verder verscheen van zijn hand in 2001 een biografie van Jan Jans. Löwik is verder actief betrokken bij vrijwilligerswerk en bekleedt bestuursfuncties in de rooms katholieke kerk.

MEIDEN, PROF. DR. ANNE VAN DER geboortig uit Enschede (1929) studeerde theologie en was als dominee verbonden aan de 'zwartekousenkerk'. Hij schreef diverse boeken en artikelen over theologische onderwerpen. In 1972 promoveerde hij op een dissertatie over de ethiek van de propaganda van het Christelijk geloof. Van 1973 tot 1987 doceerde hij massacommunicatie aan de Rijksuniversiteit Utrecht en van af 1987 is hij als bijzonder Hoogleraar aan die universiteit verbonden. Door zijn geschriften en door zijn optreden werd Van der Meiden een 'bekende Nederlander'. Al jong was hij actief in de Twentse taalbeweging. In 1953 begon hij in het Twents te schrijven. In 1960 ontving hij voor zijn vertelling *Et leste Bescheed* een aanmoedigingsprijs. Vele publicaties volgden, in boekvorm of als artikelen. Van der Meiden schreef zowel in het Nederlands als in het Twents. Vermaardheid kreeg hij als voorganger in Twentstalige kerkdiensten. Zijn debuut als zodanig maakte hij in de oude abdijkerk van Weerselo op 1 januari 1960. Dominee Van der Meiden werd een graag gehoord predikant, óók, of juist in het Twents. Zijn preken kwamen in 1990 gebundeld onder de titel *Oons hert temeute. Preakn in de Twentse moodersproake*. Zeer bijzonder is zijn Bijbelproject. Samen met een door hem geformeerde resonansgroep bestudeerde en vertaalde hij de teksten

van het Nieuwe Testament in het Twents. Via de *Twentsche Courant* schakelde hij de lezers in. Uit de respons die zij leverden bleek hoezeer dit project de aandacht had van het geïnteresseerde publiek. In de jaren tachtig groeide hij steeds meer uit tot dé ambassadeur van de ‘Tweantse sproake’, wat onder meer tot uiting kwam in zijn prominente rol als spreker telkens als de belangen van het Twents moesten worden verdedigd. In 2001 verscheen zijn eerste deel van *'t Oale Testament*. Samen met Hinne Wagenaar en Ype Schaaf publiceerde Van der Meiden *Een eigen theologie. Friese en Saksische antwoorden op Afrikaanse vragen* (2000).

MEYLING, ALBERT CAREL stamde uit een oud Borns geslacht van juristen en bierbrouwers (1890-1990). Albert Meyling werkte in het familiebedrijf NV Hengelosche Bierbrouwerij in de directie (tot 1961). Behalve bier werden er ook ijs geproduceerd en vanaf 1955 ook limonades. Meylings oudere broer, Gerhard, was de eigenlijke leider van het concern. Hij liet lijvige gedichten en kernachtige spreuken in de ‘modersproake’ (‘Nem’t der van!’) op de viltjes afdrukken. In de oorlog werd het bedrijf op 6 oktober 1944 door een bombardement getroffen. Meylings hart lag bij de eigenaardigheden en schilderachtigheden van zijn geboortestreek. Hij was amateur-cineast en -fotograaf. Ook publiceerde hij wel over streekeigen zaken. In het Interbellum maakte hij films betreffende Twents volksleven en tradities. Speciale ‘koeriers’ alarmeerden hem uit alle hoeken van de regio, in het geval er iets bijzonders te filmen viel. Vaak ook trok hij er met Van Deinse en/of Dingeldein op uit. Meyling maakte zich in AVT-verband verdienstelijk voor de bundeling van folkloregroepen. Hij werd erevoorzitter van de Stichting Twents Volksleven. Meyling stierf in het jaar waarin hij honderd zou worden op de havezathe Wegdam die hij bewoonde.

PLEGT, MR. BERNARDUS HENRICUS ANTONIUS MARIA uit Losser (1904-1977). Bernard Plegt werd geboren in een onderwijzersgezin. Aanvankelijk zat hij op een klein-seminarie, daarna studeerde hij enige semesters Germaanse taalwetenschap in Munster, behaalde vervolgens zijn titel in de rechten en kreeg onder meer een functie als bedrijfsleider in het Oldenzaalse ziekenhuis. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij hoofdredacteur van de *Twentsche Courant*. Jarenlang was in de bovenhoek van die krant onder de figuur van een teckel een Twentse spreuk te lezen. Ze waren van Plegt die er honderden optekende en verzamelde. Plegt was, naast lid van de Twentsche Schrieverskring en schrijver, jarenlang hoofdredacteur van het *Jaarboek Twente*. Daarin publiceerde hij allerhande artikelen, van beschouwingen over regionalisme tot streektaalverhalen en gedichten. Curieus was zijn vertaling van een Fries gedicht in het jaarboek van 1964. In 1972 kwamen zijn verhalen- bundels *Oet et oale doarp I* en *Oet et oale doarp II* uit. Plegt kwam door een auto-ongeluk om het leven.

RAKERS, DR. ARNOLD (1903-1965) geboren in Nordhorn als zoon van een ‘reformierte’ meubelmaker, bezocht het gymnasium in Osnabrück. In 1924 behaalde hij daar het onderwijzersdiploma. Direct daarop studeerde hij verder, te Munster, Zürich, München en Marburg, o.a. filosofie, Duits, pedagogiek en theologie. Van 1931 tot 1933 was hij assistent bij de Deutsche Sprachatlas te Marburg en gaf hij in het Germanistische Seminar van de universiteit aldaar les in de Nederlandse taal. Ondertussen verzamelde hij volksrijmen en spreekwoorden, ze werden in 1930 uitgegeven als *Grafschafter Volksreime und Sprichwörter*. In 1931 promoveerde Rakers op *Die Mundarten der alten Grafschaft Bentheim und ihrer reichsdeutschen und niederländischen Umgebung*. Hij toonde erin als één van de eersten het bestaan aan van een tweetal taalbewegingen, de ene van oost naar west en de andere van west naar oost. “Die taalbewegingen”, zo schreef Entjes later, “bleken de passende sleutel te zijn voor het ontsluiten van de taalgeschiedenis van Oost-Nederland en de aangrenzende gebieden van Duits-

land.”¹³²⁸ De dissertatie werd pas veel later, in 1944 uitgegeven. In 1933 keerde hij naar de Graafschap Bentheim terug om er onderwijzer te worden, waarschijnlijk omdat het politieke klimaat in Marburg hem te ‘bruin’ werd. Hij bleef daarbij dialectgeograaf en volkskundige. In 1938 verscheen zijn uitvoerige artikel ‘Auf dem westfälischen Mundartwege nach Holland durch die Grafschaft Bentheim’ in de *Westfälische Forschungen*. In de oorlog diende hij bij de Wehrmacht in Amsterdam, contre coeur, want hij had een hekel aan de nazi’s. Na 1945 trachtte hij door zijn optreden zo goed als dat ging de contacten met het nabuurland te verbeteren. Hij werd lector voor de Nederlandse taal- en letterkunde aan de universiteit te Münster, van 1948 tot 1954. Rakers werd de grote inspirator en aanjager van de Nedersaksische taalrevival van de jaren vijftig. Op 27 december 1953 sprak hij gloedvol over ‘Het wezen van de modersprake en sprâakûnderzöök’ voor een groep dialectschrijvers en -onderzoekers op ‘Het Everlo’. Rakers was er ten diepste van overtuigd dat de staatsgrens scheidde wat samenhoorde, gezien het vele gemeenschappelijke aan beide zijden van ‘n poal’. “Arnold Rakers lewde ûût den geest van et gemeenschûppelike leven ûp weerskanten van de grense. Hee lewde in dissen geest, hee lewde fôör dissen geest”, schreef de Duitse ‘platschriever’ en vriend van Rakers Arno Piechorowski.¹³²⁹ In de jaren vijftig schenen zijn idealen een kans te krijgen in de ontluikende taalbeweging in de grensgebieden. Met Naarding was hij de auctor intellectualis van de ‘Vosbergenschriefwiese’, hij was betrokken bij het ‘t *Swieniegeltje* en de ‘schrieverskringen’. Toen mettertijd bleek dat hij te optimistisch was geweest en de krachten verkeerd had ingeschat was zijn teleurstelling groot. Hij legde zich toe op de studie van de filosofie en theologie, zijn ‘oude liefdes’, maar bleef betrokken bij de streektaalen. In 1963 verscheen van Rakers en Heeroma *Der Mensch in seiner Sprache*. Kort na zijn 62ste verjaardag overleed Rakers onverwacht. Een bibliografie van Rakers vindt men in de *Driemaandelijkse Bladen*.¹³³⁰ In 1993 kwam, na bewerking door Entjes en Niebaum, de *Mundartatlas der alten Grafschaft Bentheim* uit.

RÖRING, WILHELMUS GERHARDUS ANTONIUS JOHANNES (1848-1934) geboren in Groenlo. Willem Röring werd op zestienjarige leeftijd kwekeling te Zieuwent, hij slaagde in Arnhem voor hulponderwijzer en in 1869 werd hij meester te Haaksbergen. Na werkzaam te zijn geweest in Doesburg en Didam werd hij in 1876 te Geesteren benoemd. Voor het onderwijs publiceerde hij *De jeugdige Correspondent*, een praktisch *Brievenboek voor de Dagen Herhalingschool*. Het verscheen in 1881 en beleefde maar liefst vijftien herdrukken. Voorts verscheen van zijn hand *De Nederlandsche Provinciën*, een aardrijkskundig werk dat in 1887 het licht zag. *Wandelingen door Overijssel* verscheen in 1889. Meer historisch was *Het oude St. Calixtus Kerspel van Groenlo*, een serie schetsen in de *Geldersche Bode* in 1887. In datzelfde jaar ook kwam *Ons katholiek Verleden* uit, waarvoor Mgr. Dr. Schaepman de inleiding schreef. In 1902 *Thomas à Kempis, Zijne Voorgangers en Zijne Tijdgenooten*, een werk dat door Willem Kloos geroemd werd. Rörings belangrijkste werk was *Kerkelijk en Wereldlijk Twente*, dat in 1909-1911 verscheen en in 1978 ongewijzigd werd herdrukt. Röring werd op zijn achtenzestigste gepensioneerd en vertrok naar Glanerbrug. Hij kreeg er dikwijls bezoek van Van Deinse en Dingeldein. Er is een brief van hem bewaard aan van Deinse waarin hij de laatste voorziet van informatie over ‘De Pauselijke Zouaven’, de brief is niet gedateerd. Rörings schitterende schoonschrift stak in de brief wel af tegen de hanenpoot van Van Deinse.¹³³¹

¹³²⁸ Entjes 1965, 125.

¹³²⁹ Piechorowski 1965, 129.

¹³³⁰ Ibidem.

¹³³¹ (arch. VDI).

SCHÖNFELD WICHERS, MR. KAREL DIEDERIK (1901-1993) was geboren in Naarden, maar groeide als notariszoon op in Rijssen. Schönfeld Wichers sprak in huis Nederlands, maar hoorde ook veel Fries van zijn moeder die uit Beetsterzwaag kwam. De rechtenstudie bracht hem naar Amsterdam, de notariële naar Den Haag. Na het derde deel van zijn notaris-examen kwam hij als kandidaat op het kantoor van zijn vader. Hij kwam daardoor opnieuw in contact met veel Rijssenaren en begon toen zelf ook de streektaal van Rijssen te spreken, de taal die zijn onvoorwaardelijke liefde zou krijgen. Typische woorden en uitdrukkingen noteerde en collectioneerde hij. Toen er tijdens de oorlog steeds minder werk was op het notaris-kantoor begon Schönfeld Wichers met het voorbereiden van een Rijssens Woordenboek. Dat kwam in 1959 uit onder de titel: *Woordenboek van het Rijssense dialect*. Het was méér dan de titel beloofde, want het werk bevatte, naast een groot aantal woorden, ook schetsen in het ‘Riessens’ van zijn hand. In 1979 kwam zijn grote *Woordenboek Nederlands-Twents* uit, gevolgd door *Twents-Nederlands* in 1983. Met deze twee werken kreeg Twente eindelijk volwaardige woordenboeken, waar ook diegenen die niet bekend waren met de Twentse taal mee uit de voeten konden. Ook hierin stonden verhalen, reisverslagen, gedichten en vertalingen. Behalve dat alles vond men er een uitgebreide grammatica in en een merkwaardige theorie. Schönfeld beweerde namelijk dat het ‘Riessens’ het echte, oude Twents was en dat in de rest van Twente de streektaal was verbasterd. In het *Jaarboek Twente* herhaalde hij in een lang artikel deze theorie, deed er andere bij en gaf er nog wat uitleg bij.¹³³² De excentrieke schrijver, een schilderachtig figuur en non-conformist in alles, vond dat de schriefwijze van het Twents zo dicht mogelijk de uitspraak moest benaderen. Hij hanteerde daartoe een stringent gehanteerde fonologische spelwijze. Dit om mensen die de streektaal - ‘Ne Sproake van Skeppensweage’ - tot hulp te zijn. Tijdens de voorbereiding van zijn woordenboek begon hij over spellingsproblemen na te denken en hij meende de sleutel daartoe gevonden te hebben door het weglaten van de stomme ‘e’ overal waar die in het ‘Riessens’ niet gesproken werd: “Overal waar tussen medeklinkers niet meer lucht gegeven werd, dan nodig was voor de uitspraak, schreef ik geen e. De woorden werden daardoor korter en overzichtelijker en de uitspraak bleek ondubbelzinnig.”¹³³³ In de jaren vijftig reisde Schönfeld Wichers met een soort zelfgebouwde camper, ‘de Kueklkoare’, half Europa door in het gezelschap van enige vrienden. *Reajsbreewe oet de Kueklkoare*, een kloeke verhalenbundel over de reizen die hij tussen 1951 en 1972 ondernam, deed er verslag van. Het werk kwam in 1989 uit. Verder verscheen van hem in 1985 *Noar 't Vuerspiejege aejlaand*. Een boekje met het verhaal van zijn reisbevindingen naar en op het eiland Sicilië, dat hij dertig jaar daarvoor (in 1955) bezocht had.

SLOET TOT OLTHUYS, MR. BARTHOLOMEUS WILLEM ANNE ELISA BARON (1808-1884) geboren te Voorst, studeerde te Utrecht, maakte de Tiendaagse Veldtocht mee en was na zijn promotie een tijdlang burgemeester van Hengelo, tot 1838. Daarna werd hij lid en later president van de rechtbank te Zwolle. Politiek gezien was Sloet liberaal. Hij was voor vrijhandel, tegen graanrechten en initiatiefnemer tot de afkoopbaarstelling van de tienden. Sloet was ook landbouwhervormer: hij was een groot voorstander van het afschaffen van het markestelsel en hij diende de regering dikwijls van advies in economische en landbouwaan-gelegenheden. Op zijn initiatief werd in 1841 de Overijsselsche Vereeniging tot Ontwikkeling van de Provinciale Welvaart opgericht. In zijn Hengelose tijd ontwaakte Sloets belangstelling voor de Twentse historie en prehistorie. Hij vond daarin de stof tot dichten. Hij vond die ook in de ontmoetingen en tochten met J.H. Halbertsma, met wie hij bevriend was. Sloet tot Olthuys voelde zich dichter. Zijn poëzie vindt men in de Overijsselsche Almanak en vele ande-

¹³³² Schönfeld Wichers 1985, 67-79.

¹³³³ 1959, voorwoord.

re almanakken. Twee bundels met dichtwerk deed hij het licht zien. Het waren: *Uit mijn dichterlijk leven* (1869) en *Herfststraden* (1873). Ze waren niet in de handel.

SNUIF, CORNELIS JAN (1872-1929) was geboren te Zaandijk, maar vestigde zich in 1905 in Enschede als apotheker. Hij was zeer geïnteresseerd in de geschiedenis van Enschede en de rest van Twente. Daarbij had hij een voorliefde voor oude handschriften die hij kon opdienen dankzij de contacten die hij beroepshalve had met veel plattelanders. Snuif wist ze te ontcijferen en op die manier kon hij de historie van menig boerenerf beschrijven. Als 'Kleine Bijdragen uit Twenthe' stelde hij ze te boek in de *Verslagen en Mededelingen van Overijselsch Regt en Geschiedenis*. Door zijn dochter werd na zijn overlijden deze schat aan gegevens uitgegeven onder de titel *Verzamelde Bijdragen tot de geschiedenis van Twenthe*. (1931, herdrukt in 1975). Voor de familie Van Heek stelde hij het *Van Heeksboek* samen en hij verschaft stadsgenoot Dr. A. Benthem Gzn. veel gegevens voor diens *Geschiedenis van Enschede en omgeving*. Ook latere geschiedschrijvers als J.J. van Deinse en L.A. Stroink melden dat ze schatplichtig waren aan het werk van deze ijverige speurder.¹³³⁴ Snuif was van mening dat wie de geschiedenis van Twente wilde bestuderen niet alleen in eigen land moest zoeken, maar ook in het nabuurland. Daarom bezocht hij regelmatig de congressen van de Hanseatische Verein. Op het laatst van zijn leven was hij actief betrokken bij de bouw van het Rijksmuseum Twenthe en de onderbrenging van de collectie van de Oudheidkamer Twenthe daarin.¹³³⁵ Snuif hoorde tot de vooraanstaande personen van de vrijmetselaarsloge Tubantia te Enschede.

THOUARS, GEORGE ANNE CHRISTIAAN WILLEM LE VASEUR DE COIGNÉ, MARKIES DE (1807-1850) werd geboren op de havezathe Beugelskamp, nabij Denekamp, in een verarmd adellijk geslacht. Op voorspraak van zijn grootvader, die generaal-majoor der grenadiers was, werd hij page aan het hof van Willem I. Dat hield tevens plaatsing op een artillerieschool in. De hoogromantische Thouars bleek niet tegen deze insnoering van zijn persoonlijke vrijheid te kunnen. Door wangedrag van het hof verdreven, gaf hij zich over aan het schrijven. Hij had talent, maar "zelden is een zo heldere aanleg aan een zo verwarde blaaskaak toegevallen", schreef een kenner terecht.¹³³⁶ De alcoholicus De Thouars werd officier, niet door aanleg of kunde, maar door de gunst van de koning, vanwege zijn hoge titel. Toen hij de overtocht van een detachement herstelde zieken over de Lek moest leiden, ging alles mis. Het veer zonk en de bemanning verdronk. De Thouars overleefde en dichtte 'Mijn onheil op de Lek'. Een woeste periode van schrijven en drinken volgde. En tijdelijke vermaardheid: De Thouars hoorde bij de zogenoemde citadelpoëten ten tijde van de Belgische Opstand. Hij werd bewonderd en onderscheiden. De rem was er nu helemaal af. Hij misdroeg zich dikwijls, werd uit dienst ontslagen, scheidde van zijn vrouw en schreef luidruchtige verzen over haar ontaardheid. De negentiende eeuwse Oranjegezinde pathetiek van De Thouars is thans ongenietbaar en getuigt van een stuitend byzantinisme. Daarom juist zijn zijn twee Twentstalige gedichten zo aardig. De dichterlijke toewending tot het Twents heeft helaas niet méér werk opgeleverd. Hij bralde liever in het Nederlands. Bij voorbeeld over het hem aangedane onrecht. Daar kwamen zijn dichterlijke ziel en geheel zijn hoogadellijk ridderbloed tegen op. In zijn furieuze uitbarstingen kon De Thouars geen maat houden. Geen fatsoenlijke uitgever wilde zijn dichtwerk meer uitgeven. Hij raakte in handen van de schandaal- en oppo-

¹³³⁴ Van Deinse in het woord vooraf bij *Verzamelde bijdragen tot de geschiedenis van Twente*; Stroink 1962, 659.

¹³³⁵ Rede ter gelegenheid van de opening van het Rijksmuseum Twenthe. J.J. van Deinse (arch. Van Deinse, VDI).

¹³³⁶ Zaal 1969, 20.

sitieblaadjes en mensen met een bedenkelijke reputatie. De Thouars, altijd gebukt onder geldzorgen, was nu geheel platzak. Op de hielen gezeten door justitie, wegens beledigende stukken, vluchtte hij de grens over. Daar stierf hij uiteindelijk totaal berooid.

VAANHOLT, GERHARDUS BERNARDUS JOHANNES (GERARD) werd geboren in Lonneker in 1948. Hij is journalist van beroep, verbonden aan de *Twentsche Courant* en na de fusie aan de *Tubantia/Twentsche Courant*. Vaanholt zette samen met Gé Peterink Giggengacks ideaal van een Twents weekblad voort met het weer oprichten van *de Twentse Post*. Het blad was geen lang leven beschoren, evenals zijn opvolger het maandblad *Het Twentse Leven*. De tijdschriften beleefden elk amper een jaargang. In 1986 opende hij de rubriek ‘Oet de noaberschap’ in de *Twentsche Courant*, een wekelijks op woensdag verschijnende pagina over allerlei uiteenlopende facetten van de streekcultuur. De rubriek werd na de krantenfusie voortgezet onder de titel ‘Stad & Land’ en werd tot enige pagina’s uitgebreid. Door de grotere verspreiding won de rubriek daardoor nog aan belang. Vanaf 1983 tot de krantenfusie voorzag Vaanholt de voorpagina van de *Twentsche Courant* van streektaalspreuken en zette daarmee de traditie van Plegt voort. In 1999 werd er een duizendtal gebundeld uitgegeven onder de titel *En zo kleait wiej verdan*. Vaanholt ging ook als vertaler van bekende strips aan de slag. In 2000 verscheen *’t Zulveren heurnke*, de streektaalversie van het Suske en Wiskeverhaal *De Ringeling-schat*. Een andere vertaling van de avonturen van de striphelden van Willy Vandersteen *Het witte wijf*, kwam in een vertwentste editie op de markt onder de titel *’t Witte Wief*. Van Vaanholt’s hand verscheen voorts: *Lonneker molen 150 jaar, jubileumboek bij 150-jarig bestaan van de molen van Lonneker*. De journalist-vertaler-publicist publiceerde onder meer in het *Jaarboek Twente*, de *Twentsche Almanak*, *De Mars*, de *Twentse Post*, *Het Twentse Leven*, *Enschede zoals het was*, *De Slipesteen* en in diverse bundels en boeken zoals: *Zo is Twente*, *Van Oldemarkt tot Oldenzaal* en *Mirweenter*.¹³³⁷

VELDE, JAN BEREND VAN DE (1924) uit Enschede werd in Oosterwolde uit Drentse ouders geboren. In 1925 verhuisde de familie naar Enschede. Na het ULO-onderwijs haalde Van de Velde het staatsexamen HBS en enkele vakdiploma’s. Hij kwam aan de slag als kantoorbediende op een textielfabriek, later was hij “verkoopbeambte grootmetaal (fabriek van technische veren)”.¹³³⁸ Van de Velde was actief in de vakbond NVV, onder meer als bestuurslid. Hij schreef in het Twents sedert 1979, meestal onder het pseudoniem Ben Frey en trad met een ontwapenend hoekige allure op.¹³³⁹ Zijn gedichten zijn te lezen in tal van literaire en culturele periodieken. In 1991 gaf hij het gedichtenbundeltje *’n Aander en iej* uit. Zijn *Grammatica van Twents* kwam in 1994 uit, als antwoord op denigrerende uitlatingen over het Twents van de Oud-Saasvelder René Hesselink. In 1999 verscheen van zijn hand nog *De oalde spreukskes: vanniejs vertaald in ’t Twents*. Van der Velde, die zich door allerlei cursussen bekwaamd heeft in de taalkunde, is thans met zijn negentiende seizoen ‘Nederlandse literatuur en Twentse gedichten’ bezig bij de Stichting 55 plus.

VLIET, IR. GOAITSSEN VAN DER (Surhuizum 1951) was na zijn studie biomedische elektrotechniek aan de TH Twente werkzaam als softwareingenieur. Daarnaast publiceerde hij gedichten, was hij frontman en songschrijver van de eerste friestalige rockband Rockploech Spul, en redacteur van o.a. het Friese literaire tijdschrift *Trotwaer*. In 1993 nam hij ontslag om echt werk te maken van een andere, inmiddels uit de hand gelopen hobby: het uitgeven van boeken door De Oare útjouwerij (De Andere uitgeverij). Voor Wilminks bundel *Heftan*

¹³³⁷ Brief Vaanholt aan Löwik, 12-11-2001.

¹³³⁸ Diskette Van der Velde 3-10-2002 (arch. Löwik).

¹³³⁹ Deze ‘Votkroepersnaam’ (pseudoniem), zoals hij zelf schreef, had Van de Velde aangenomen in zijn ULO-tijd in de Tweede Wereldoorlog. Hij was toen eindredacteur van de schoolkrant.

tattat! en al zijn latere Twentstalige uitgaven ontwierp hij de Standaard Schriefwieze (1992). Hij richtte in 1994 het (nog steeds) onregelmatig verschijnende min of meer literaire ‘blad in t plat’ *De Nije Tied* op, en publiceert ook zelf in het Twents. Zijn grootste succes als uitgever en vertaler (samen met Frank Löwik) was *Asterix den Galliër*, ‘kats in t plat’ (1997), het best verkochte Twentstalige boek ooit. Goaitsen van der Vliet werkte de afgelopen tien jaar ook gestaag aan zijn *Dialexicon Twents*, een digitaal woordenboek met inmiddels ruim 20.000 vertalingen Twents-Nederlands én Nederlands-Twents, waarvan in de loop van 2003 een eerste Windows-versie verschijnt. Hij was bovendien initiator van de nieuwe ‘platschrieverskreenk’ die van tijd tot tijd in zijn huis in Enschede samenkomt.

VLOEDBELD, GERHARDUS BERNARDUS (1884-1961) werd geboren te Ambt Almelo. Hij was de derde zoon van een kleine, zelfstandige boer en fabriekswever uit de Krommendijk en mocht ‘doorleren’. In dit geval voor onderwijzer. Hij werkte als zodanig te Manderveen, Borne en in Almelo aan de St. Radboudschool. Van 1935 tot zijn pensionering in 1947 was hij hoofd van die school. ‘Haghoesmeister’, zoals hij genoemd werd, was zeer actief in het katholieke verenigingsleven en vervulde daarin talloze bestuursfuncties. In 1907 begon zijn journalistieke pad bij de *Twentsche Courant*. Hij werd als regioredacteur de opvolger van meester Heinink. Schrijven bleek een levensbehoefte voor hem. Als student was hij al een dagboek begonnen en daarna zou zijn pen geen rust meer kennen. Omstreeks 1910 begon Vloedveld in het Twents te schrijven. Zijn voorbeeld was aanvankelijk Heinink. Bovendien kon hij nog putten uit zijn herinneringen aan de ‘kuieroavnde’ uit zijn jeugd aan het ‘lösse veur’. Na 1918 kreeg hij kennis aan het werk van Duitse ‘platschrievers’, waarvan vooral de Westfaalse pastoor dr. Augustin Wibbelt hem diepgaand zou beïnvloeden. In 1923 kwam Vloedveld met zijn *Nieuwe Twentsche en Almelosche Courant* uit. Daarin publiceerde hij onder meer een groot aantal Twentse teksten van allerlei soort. Tussen dat jaar en 1938 vertaalde hij zeventien grote romans van Wibbelt in het Twents. Een aantal daarvan verscheen ook in boekvorm. Vloedvelds bekendste en ook nu nog populaire werk is de schelmenroman *Mans Kapbaarg* die in 1923 en 1924 verscheen in de *Nieuwe Twentsche en Almelosche Courant*. Het werk is vele malen herdrukt. Vloedvelds verhalen, vertalingen, vertellingen, oude sagen, anekdoten, rijmpjes, verhandelingen over volksgebruiken, enzovoort zijn te vinden in allerhande tijdschriften en uitgaven. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij dé grote centrale figuur in de Twentsche Schrieverskring. Voorzitter bovendien. Met Johan Gigengack werkte Vloedveld aan een Twents woordenboek. Door de rel om Gigengacks boek en Vloedvelds overlijden kwam het nooit tot een uitgave. Postuum, in 1984, kwam *De Eawengellies van Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes* uit.

VLOEDBELD, GERHARDUS JOHANNES HENRICUS (1919) uit Almelo, zoon van ‘meister’ Vloedveld, kwam als achttienjarige bij de *Nieuwe Twentsche en Almelosche Courant* (1937-1940) waarvan zijn vader de redactie verzorgde. De krant werd door de bezetter verboden. Vloedveld schreef tevens, samen met Carel Enkelaar voor de Twentse editie van *De Volkskrant*. Hij dook in bezettingstijd meer dan eens onder en was betrokken bij het verzet.¹³⁴⁰ In 1947 verhuisde hij naar Amsterdam. Vloedveld verzorgde de sportredactie van *De Volkskrant*. Dat bleef hij doen tot 1952. Terug in Twente schreef hij voor het *Dagblad van het Oosten* van 1952 tot 1965. Later was hij verbonden aan de *Twentsche Courant*. In 1987 begon hij zijn rubriek ‘Almelo toen en nu’, die honderden afleveringen zou kennen. Als voorzitter blies hij het historisch Genootschap Stad en Ambt nieuw leven in (1961-1978); hij was betrokken bij het werk van de Culturele Raad, bij monumentenzorg en bij het kerkbestuur van

¹³⁴⁰

Het Rectorshuis 2001, 10.

de St. Georgiuskerk. In de jaren vijftig was hij bestuurslid van de ROO, secretaris van de AVT en van de Twentsche Schrieverskring die daar uit voortkwam. Als ‘platschriever’ was hij ook wel actief, alhoewel hij wat dat aanging enige terughoudendheid betrachtte, om niet telkens tot ‘zoon van zijn vader’ te worden gereduceerd. Zo schreef hij onder andere schetsen voor *Oons jong het wicht en de drie Dieksen* en verzorgde hij meer dan eens het verhaal voor de *Twentsche Almanak*.

WIJNGAARDEN, WILLEM JAN CHRISTIAAN VAN (1818-1882) werd geboren in Rijssen. Hij was er ‘boavenmeister’ en koster-voorzanger in de Nederlands hervormde kerk. Naast zijn beroepsmatige bezigheden boeiden Wijngaarden (volks)verhalen over Rijssen en andere delen van Twente zeer. Hij stelde ze te boek. De waarden van zijn gedichten en vertellingen zit vooral in de historische, volkskundige en taalkundige aspecten. Soms schreef Van Wijngaarden een heel verhaal of gedicht in het Twents. Uit zijn werk spreekt bezorgdheid over de toekomst. Veel van wat eeuwen geweest was zou in de komende tijd met haar oprukkende industrie veranderen of zelfs geheel verdwijnen. Voor de bekende streektaalenbundel *Van de Schelde tot de Weichsel* van de neven Leopold (1882) leverde hij twee bijdragen. De zoon van de ‘platschriever’, ‘meister (alweer) van Wiengoardn’, verzamelde alle proza en poëziestukken van zijn vader en veel later, in 1955, kreeg de Stichting Oudheid- kamer Riesen de rechten om een verzamelbundel uit te geven. De titel werd *Met ‘n oaln Mäester bie j n heerd*.

WILMINK, DR. WILLEM (1936) is een gelauwerd Nederlands schrijver. Hij werd geboren in de Javastraat te Enschede. Wilmink studeerde van 1954 tot 1961 Nederlands aan de universiteit van Amsterdam. In die tijd publiceerde hij zijn eerste gedichten en cabarettteksten. Na zijn studie doceerde hij moderne letterkunde aan het instituut voor Neerlandistiek aan diezelfde universiteit. Vanaf 1978 werd hij fulltime schrijver. In 1988 promoveerde Wilmink aan de Katholieke Universiteit Brabant met een proefschrift over de poëzie van Hendrik de Vries. Wilmink is vooral bekend door zijn gedichten en liedjes. Veel van deze gemakkelijk in het gehoor liggende liedjes zijn geschreven voor tv-programma’s als De Stratemakeropzeeshow, J.J. de Bom, voorheen de Kindervriend, De film van Ome Willem en Het Klokhuis. Wilmink’s werk is meermalen bekroond, onder andere met de Zilveren Griffel (1983) en de Gouden Griffel (1986). De Theo Thijssenprijs (1988) mocht hij ontvangen voor zijn hele oeuvre. Wilmink betrok zijn afkomst uit Twente soms nadrukkelijk in zijn proza en poëzie. Voor zijn oostelijk getint werk ontving hij in 1987 de Johanna van Burenprijs. In 1992 kwam zijn gedichtenbundel *Heftantattat!* uit, oorspronkelijk werk en gedichten uit de wereldliteratuur die hij in het stadsplat van Enschede had overgezet. Wilmink droeg het werk ook voor. De stellingname voor het plat van een zo gevierd en geliefd dichter is uiteraard van groot belang voor de status van de Twentse streektaal. Zelf sprak hij ook de hoop uit dat zijn bundel aan die status zou bijdragen.¹³⁴¹ In 1994 verscheen het fotoboek *Twente. Mens en Landschap*, waarvoor Wilmink de tekst verzorgde. Ger Dekkers droeg zorg voor de foto’s. In 2002 verscheen een gewijzigde en aangevulde druk.

WOLBERT, ALBERTUS GERHARDUS MARIA (BERT) (1948) is geboortig uit Rossum. Hij volgde een MBO-opleiding techniek en werd technisch medewerker aan de universiteit te Enschede. Daar hield hij zich bezig met het begeleiden en uitvoeren van experimenten op gebied van geluid en trillingen. Wolbert zette zich vanaf 1979 als KTS-lid in voor de streektaal. In 1980 hield hij, in navolging van zijn neef Engelbertink, een taalsociologisch

¹³⁴¹ Wilmink 1992, 30.

onderzoek dat werd uitgevoerd in de gemeente Borne. Uit deze enquête, waarvoor 15.000 antwoorden in totaal werden verwerkt, is gepubliceerd in *Om de taal van Twente*.¹³⁴² Wolbert bekleedde allerlei bestuursfuncties in streektaalverenigingen en begon zelf korte verhalen te schrijven rond 1985. Men vindt ze o.a. in: *Thuus*, het *Jaarboek Twente*, *De Nieuje Tied*, de *Twentsche Almanak* en enkele verzamelbundels. In 1995 nam hij het initiatief tot het oprichten van een Schrieversbond Oaveriessel. Ook vanaf 1995 organiseerde hij - vier keer in het jaar - een literair café in het Bussemakersshoes in Borne. Wolbert is een van de auteurs van de *Twentsche Courant-Tubantia*-column 'Doemspiekerkes'. Hij woont thans in Oldenzaal.¹³⁴³

¹³⁴² Löwik 1989, 104-106.

¹³⁴³ Brief Wolbert aan Löwik, 26-8-2001 (arch. Löwik)